

Түнхэнэй аймагай Тоорын дунда нургуулиин байгуулагдахаар 110 жэлэй ойдо

ЭРДЭМЭЙ ТУЯА ГЭРЭЛТҮҮЛНЭН ЭХИН ГУЛАМТА ЭНДЭЮМ

ЗУУНАРБАН ЖЭЛЭЙ СААДАТЭЭ...

Тоорын нургуули хадаа ганса Түнхэн аймагтаа бэшэ, мун бүхын Буряадтэй эгээн түрүүн бии болонон нургуулинуудай нэгэн юм. Түнхэн голой зоной дунда эрдэм гэгээрэлэй тусаасаруулсан эхин гуламтаа эндэ юм.

Үнгэртэн зуун жэлэй 80-яад онуудай нүүл багтаа нээн. Тоородо нургуули нээхэ тухай хандалгатайгаар Тоорын дарга Түнхэнэй Степной Дүүмэдэ хандахадаа, буса яхатанай ури хүүгэдээ эрдэм бэшэгтэ нургаха тон ехэхүүсэлтэй байвье онсон бол тэмдэглээ бэлэй.

Тэр үедэ Түнхэнэй училицида буряадууд нурдаагүй байгаа. Байха газаргүй, хэрбээ Түнхэн дээрэх үхижүүгээ орд айлаа байглабал, аяар пүүд талха, пүүд ногоон сай, гадна нэгэ тухэргүй мүнгэ тулэхэ ёнотай нээн. Балагансын, Верхнеудинскын, Эрхүүгэй округуудай арадай училицинуудай инспектортаа гүйлаа башгүүдэй орообошье, харюу ерэбэгүй. Тихэдээн 1886 оной октябрин 26-да Эрхүүгэй генерал-губернатортаа шуршалга-бэшэг эльзэгээдээ 1887 оной февралин 4-дээ Тоородо генерал-губернатораа одоошиб бэшэг ерээ нээн: "Түнхэнэй Степной Дүүмэн дэргэдээ, Тооро нютагтаа хүбүүд, басагадай нургуулиа приходской училици 1887 оной февралин 15-наа нээхэ. В.Ф.Кульчихиний багшараа томилж. Тоорын приходской училицин тэдхэмжэдэ буса яхатанай 700 тухэргүй мүнгэ татахаа. 8-наа дээшэ нанаагаа хүүгэд училицида автхаа зэрэгтэй". (Эрхүүгэй областин Гүрэнэй архивидаа).

Нютагай зон хамтын хүсөөр багшагаа байсан бодхooжо, нуралсалай түрүүшүүн жэлдэ 22 шинийн эрдэм шудалхаяа ерээн түүхэтэй.

Тэрэх холын үе сагай гэршэ, түрүүшүүн байсан мүнөөшье бүтэн, нургуулиин мастерскойндууд оршодог гэж нютагай ундер нахатайшиудаа хэлэнэ. Архивай дансануудай үндээвэр хэшээнлийн 1887 оной мартаа 3-да эхилэн байх юм.

Түрүүшүүн багша В.Ф.Кульчихин 1867 ондо Казань хотод түрээн, гимназийн болон хөөр жэлэй курсануудые дүүргэхэн хүн байгаа. Оройдоо 19 нахидаа гурбан жэл багшалжаа үрдийнзалуухүн Тоородо ерээ нэн. Хоон нүүри дээр шахуу байгуулагдахан нургуулиин шийдхэгээгүй асуудалнууд олон байгаалбадаа. Эрдэм башгүүтэн үзүүрэндээ тэгүүлдэг буряд хүүгэд аяар Монноо (150 модо шахуу холо оршодог) ерэж нурдааг бэлэй. Владимир Фёдорович Кульчихиний ажайлай тоосоонхон нэгээ хэнэг дурдажаа: "Хүүгэдэндэа баянзоной нээвэ гэрнүүдтэй байна. Нээвэ гэр ужамшье хаа, утаан уняар ехэтэй. Убээлдэх хабшуу харанхы, үсөөхэн сонхтой мөдөнгэрнүүдтэж ажабайна.

Үнгэртэн нуралсалай жэлдэ хүүгэд холойн, нюдэнэй болон толгойн хадхалыа убшэндэ дайрагдаа. Газаа хүдэлхэдээ тэдэнэр малгайгүй ябана, тиймээхээ тархин үбдэнэ ха.

Үри хүүгэдээ нургахан буса яхатандаа нилээн хүшэр, гарзатай хэрэг болоно. Үхижүүгээ алдаа байланын түлээ 2 тухэргүй мүнгэ, али гэбэл хөөр пүүд талха, 2 пүүд сай угэхэзэргэйтэй...

Түрүүшүүн жэлдэ болонон эгээн гайхамшагтаа үйлхэрэг-Шэнжэлэй елко..." В.Ф. Кульчихин этнографай бэлгитай байнганданагдана. Тэрэ буряд зоной нуудал байдал, ёх заншал, хүүгэдэй хүмүүжүүлгэтийхий тобшо тодорхой тэмдэглэнүүдийе гэршэбогон улөөнэншагабяатай.

1892 оной дансануудаар нургуулиин библиотекэдээ 161 ном, 14 учебник, багшанай хэрэглэхэ 37 ном тоологодог нэн. Багша-360 тухэргүй, закон божий заадаг санаартан-50, староста-60 тухэргүй салин агадаг байгаа.

НУРГУУЛИИН ДИРЕКТОРНҮҮД

- 1887 он - В.Ф.Кульчихин
- 1892 он - А.С.Вязуносов
- 1937 он - И.П.Капралов
- 1948 он - Г.С.Шалтыков
- 1951 он - Д.Ш.Дылыкова
- 1952 он - Н.Б.Тармаев
- 1967 он - Н.С.Шагдуров
- 1973 он - Д.Н.Пунцыков
- 1975 он - В.А.Степанов
- 1976 он - Л.Д.Истаева
- 1981 он - К.Д.Балданов
- 1983 он - М.Д.Маншев
- 1984 он - М.В.Маркаков
- 1985 он - Р.А.Фомкинова
- 1993 он - Р.А.Холбоев
- 1996 он - Ю.А.Хоренов

ХҮГЭЛЭЛТИЙН АЛХАМУУД

Георгий Сократович Шалтыковой (1948-1951) директор байхаа үедэ нургуулии долоон жэлэй болонон юм. Багшанай багша Г.С.Шалтыковын нутагай зоной дунда айхабтараа хүндэтэй байсан гээд тэр үеийн зон дурсан. Тоородо долоон класс дүүргэгэшдээр Хэрэнэндийн нургуулида нуралсалыа үргэлжлүүлхэдээ, бүхын предметүүдээр хайлцалттай байсан гэрнүүдтэй. Дүршэлтэй бэрхээ багшанар Е.К.Шалтыкова, Е.А.Мадагаева, А.Д.Забанова, П.И.Сизановагэшээдээр оролцогдоор олон тоото шабинарын эрхим нийн эрдэм мэдэсэйтэй болоно, арадай ажайхан или олон налбаринуудтаа замжлалттай хүдэлнэн байх юм.

1952 оной сентябрин 1-дээ дунда нургуулии болгогдоод, буряадай габьяатай багша Николай Бажеевич Тармажаев хүтэлбэрийн дорох хүгэлжлэхэн замаар дабшишан түүхэтэй.

Тэр үедэ нургуулии шадарай участок, вишни, яблони, малина ургадаг гайхамшагтаа сасэрглигын республика соогоо суутай бэлэй. Биолог Елизавета Николаевна Бурловагын эсэшэ суусагчай ажайхан аша габияа ехээ нургуулиин дэргэдэхийн интернадта Шултуутын болон Зүнн-Мориний хүүгэд байрлалгаа хэрээндээ хүрээлнүүд хоёр халаанда, дүрбэн багахан байрадаа үнгэрэгэдэхээ. Аяар 700 шахуу нурагшадын имэхэусүээрхэдэй олон байрахан хүнд болоод, директор Н.Б.Тармаев нургуулиин шэнэ ужкам байсан баруулха талаар ябуулга хэлэн юм.

Тэр үеийн нурагшад Аюша Раднаевна Кырмыгеновадаа баяр хүргэн, дуллаханыаар дурсадаг. Гуша гаран жэлэй туршадаа математикаа заанай энэ багша эрхим ажалынгаа түлөө Бурядай АССР-ий Верховно Советэй Президиумын Хүндэлээй грамотаар шагнагданхай. Ород хэлэ ба литератураа заадаг Петр Балданович Балтахиновай хэшээнлийн шабинарын тэсээж ядан хулеэдэг бэлэй. Бэлгитэй багшань хүгээмдэ ехэ дуратай, скрипкэдээрэнаадааг байгаа. Харин түүхийн багша Егор Хунданович Храмцовын "Ягабананциклипедий" гэжэ нэрлэхэн нютагай зон гүнзэг, үргэн

эрдэм мэдэсэын үндэрөөр сэргээвэлэй.

Бэлгитэй багша - химиин Марселина Иннокентьевна Павлова, Ажалай Улаан Тугай ордений кавалер - нургуулиин омогорхол юм. Шэлээж ажалдаа бүхигээ зориулсан багшны Михаил хүбүүниийн мун лэ химиин мэргэжээ шэлээж. Химиин эрдэмий доктор, профессор Михаил Родионович Бакланов мунев үеийн Бельгидэ, Ливинэй католичесийн университетдээ багшалдаа. Бэрхээ багшны бэлгитэй ушее нэгэ шабын Тамара Дарижаповна Шаргаева медицины эрдэмий доктор юм, түүхий эмшэлэлгэ шудалдаг. Москвийн Россиян Эрдэмий академийн эрдэмий шэнжэлэлгэйн институтда Тэрэх худалзин. М.И.Павловгай нутгийн хүбүүн, Александр, дээдэ гарайбайши -биологиум. Шабинарайн нэгэн Веря Егоровна Храмцова, түрэл нургуулидаа химиин хэшээнлийн заадааг.

1960-аад онуудтаа нургуулидаа аянчалын талаар хумуухуулгаа хийж эмхидхэлтэй нэн. Географ Байр Лубсанович Лубсановай хүтээлжээ дорох нурагшад аймагай болон республикийн эдир аянчалагчадаа слепт-мұрысөөнүүдээ нэгээтэ баша амжлатаа туйлаан байхаа.

ШАБИНАРАЙН СОЛОХОУУР СУУРХАА

Нэрэлжилтэй шабинаар тулалдаа нургуулияа суурхуулдаг ааб даа. Эрдэмий, соёлгээрэлэй, искуствын элүүрэе хамгаалгын, арадай ажайхан алишээхэн багшардаа амжлалтуйландаа арадай зоной нэрэ хүндээд хүтээлж шабинаар Тоорын дунда нургуулидаа олонийн. Бултын тоолохоболоонаа сониний талмайдаг багтахагийн лабтай. Хэдэн из хүнинэ нэрлэбди.

Гомбо Цыбикович Бельгаев 1907 ондо түрээн юм. Тоорын нургуулих хоёр класс дүүргэхэн хүбүүн Октябрин хүбисхалын бүримүүн дэмжээ. 1923-1926 онуудтаа сомоний Советэй нарин башгүүтээр худалзин Г.Бельгаевын партиин Ахынаймийн эльзэбээ. Партиин обкомийн пропагандын таңгатаа худалз. 1931-1933 онуудтаа "Буряад-Монголын" газетийн редактораар хүдэлнэн түүхэтэй. 1936 ондо Буряадай ЦИК-ийн түрүүлгэшэр нунгагдаа. СССР-ийн Верховно Советийн депутат (1936-1946 онуудтаа), 1942-1945 онуудтаа - Буряад-Монголын Министрийн дээдээр. 1946 онуудтаа "Түрүүлгэшэр" нунгагдаа. СССР-ийн Шаданадаа түрээн юм. Тоорын нургуулих хоёр класс дүүргэхэн хүбүүн Октябрин хүбисхалын бүримүүн дэмжээ. 1923-1926 онуудтаа сомоний Советэй Туруулгын орлогод. 1946 ондо соёлын министрийн томилогдоо Ленинградийн пединститут дүүргэдээ БГПИ-дээ түүхэ башгүүтэн байна. Оперо болон баледэй төвийн директораар хүдэлжээ байтараа амаралтадаа гараа нэн.

Дамдин Шагдурович Фролов 1925 ондо Шанаадаа түрээн юм. Тоорын нургуулих хоёр класс дүүргэхэн хүбүүн Октябрин хүбисхалын бүримүүн дэмжээ. 1923-1926 онуудтаа сомоний Советэй Туруулгын орлогод. 1946 ондо соёлын министрийн томилогдоо Ленинградийн пединститут дүүргэдээ БГПИ-дээ түүхэ башгүүтэн байна. Оперо болон баледэй төвийн директораар хүдэлжээ байтараа амаралтадаа гараа нэн.

Дамдин Шагдурович Фролов 1925 ондо Шанаадаа түрээн юм. Тоорын нургуулих хоёр класс дүүргэхэн хүбүүн Октябрин хүбисхалын бүримүүн дэмжээ. 1923-1926 онуудтаа сомоний Советэй Туруулгын орлогод. 1946 ондо соёлын министрийн томилогдоо Ленинградийн пединститут дүүргэдээ БГПИ-дээ түүхэ башгүүтэн байна.

1957-1962 онуудтаа - Буряадай худалзинийн институтдай ажайханыа багш ауданын технологоческаа факультетийн декан.

1962-1992 онуудтаа - Зүүн Сибирин технологоческаа институтдай (мунев университетдэй) ректор.

Д.Ш.Фролов "Хүндэлээл Тэмдээ" (1967), Ажалай Улаан Тугай (1976), мун Эсээр ороноо хамгаалгын дайны I шатын орденуудаар, олон медальнуудаар шагнагданхай. "Буряадай АССР-ий эрдэмийн габьяатай ажай ябуулагша" гээхэн хундэтэй нэрээ зэрэгтэй, мун СССР-ий дээдээр нургуулиин профессорийн эрдэмийн зиндаатай юм.

Тэрэнэй байгуулнан ВСГТУ 30 мянган шахуумэргэжэлтэйдээ, эрдэмийн 3 доктор болон профессоры, 300 кандидат болон доцентын бэлдэжээ гаргаа.

1996 ондо Д.Ш.Фроловийн нэрэмжээтэ дээдэ нургуулиин байгуулагдаа.

ХХI ЗУУН ЖЭЛҮЕ УГТУУЛАН...

Наяаг - ерээг онуута, түүбэлгэн шэнэхгэлгүйн үеэр нургуулиин багшанаарай колектив түрүү онол аргануудыг бээсрэлгүйн, эрхим дүйн дүршэл халан абалгын замаар габшанхай. Арбааг жэлэй хугасаагаа Rosa Александровна Фомкинова колективын хүтэлбэршилхэдээ, нуралсалай - хүмүүжүүлгүйн талаар, мун нургуулиин материалын-техническэ үндэшний нуури бэхижүүлхэвч талаар горитой хубитаяа оруулаа. нургуулиин дэргэдэхийн шинэчилдэг байсан, котельнэ шабарилгагаа, теплицэ болон столово ашаглалгагаа тушаагдаа. Энэл үеэр компьютерна класс нээгдээхэн. нургуулиин хатарай "Аяганы ансамблы энэ үедэг яхала суурхайн байхаа. Хүгжэмтэ хүтэлбэршилхэдэг шинэчилдэг Б.С.Дармахеев, хореографынь - Ц.С.Ширапова юм.

Хүүгэдэй үйлэбэрийн бригадаа үбнэ сабшагаг, куузику ургуулжа, суглуулдаг, мун мал харадаг байгаа.

З.Д. Матханов агаа хүтэлбэршилдэг куузику ургулагшадаг явно үндэр үрэг дүүгүүдэг харуулагаа һэн. Жээзэнь, 1987 ондо 33197 түхэргийн продукци тушаанын юм. Бригадын бүхын зөвонуудай ажай хамтын дун 85 754 түхэргийг хүрэжэ, аймагай нургуулинуудай дундаа 2-дохи нургыдаа гарцаа һэн. Эрхим ажай түлөө Ленинэй изэрмжээ колхоз Дунга Ази ошоо аяншалгын пүтёвконуудыг хүүгэдтэ баруулжан юм. Табан жэлэй түршадаа колхоз нурагшадыг түлөөнэгүй пүтёвкоор урьшилж байхаа. Тигэжэ Тоорын нургуулиинхиг Москва, Ленинград, Смоленск, Алматы, Фрунзе хотонуудыг хараа һэн.

Урга үенүүдэй эрхим багшанаарай жээшээ дагажаа, нургуулиингаа найхан заншалнуудыг арьбадхажаа, ургажа ябаа улаан бургаагаадаа эрдэм мэдэсэ олгохо, найн хүнүүдэхүмүүжүүлхэвчилгээ багшанаарай колектив бэлчүүлжээр. һүүлэй жэлнүүдээ багшанар - эрдэмэй-теоретическе болон методическа бэлэдхээлээ хараа байса дээшэдүүлээ. 36 багшанаар 72 процентийн дээдэж катогоритой юм.

Жээл бүри гуша гаран нурагшад нургуулии дүүргэнэ. 1994-1997 онуута дүүргэгшэдэй 65-90 процентийн дээдээ болон тусхай дундаа нургуулинуудта нуралсаалаа ургэлжлэулжэн байна. Мунөө үедэг БГУ-да 17 шабинарын, БСХА-да - 13, БСГТУ-да - 10, БСГАКИ - 2, ИГУ - 3, МГУ-1, ИМУ-1, Турцида - 2 шабинарын нуражаа байнхай.

Ю.А.Хоренов ой хүтэлбэршилдэг колектив нүнөөнэй хүнгэн бэшэ эрхэ байдалдаа арга хургаяа бээсрэжэ, хибүүн бүхэндэг дундаа нургуултай болгохын, хуби замагаа, наанайнгаа замын зүйлшэлхэйн, найн найханаар эхийн тул оролдоноол даа.

"ЭГЭЭН ДУТВОР һанагдадаг"

Тоорын дунда нургуулии болонон һүүлээр эгээнтүрүүн дүүргэгшэдэй нэгэн - Ханда Аюшеевна Хоренова. Олон удаан жэлдэ нютагтаа акушеркээр хүдэлжэн энэ хүн айл зондоо ехэх хүндэтэй, мун гүрэн түрүн үндэр хайрадаа "Хүндэлэй Тэмдэг" орденд хүртэхэн алдартай.

Эрхим түрүү ажалайнгаа түлөө оло дахин урьшилждаханаа гадна мэргжэлэй талаар элдэб мүрүсөөнүүдэг хабаадаан юм. Жээзэнь, 1984 ондо акушернүүдэй республиканска мүрүсөөнэдэ шангай 2-дохи нуури эзэлээ һэн. Хүдээдээ элүүрье хамгаалгын албанай хүгжэлтэдэ горитой хубитаяа оруулаа. 1982 ондо тэрэнэй үүсчэлээр Тоородо участково больница баригдаан юм. Х.А.Хоренова нургуулии тухайгаа дурсана:

- 1944 ондо нэгдэхи классста нургуулии ороо хүм. Дулма Жимнитовна Бардуева -

ГҮРЭНЭЙ ШАНДА ХҮРТЭН УРАН БЭЛИГТЭН

нургуулиин хоёр шабинаар Буряад Республикин гүрэнэй шанда хүртэхэн байна.

Чингис Бадмаевич Шенхоров - уран зурааша. Санкт-Петербургийн уран зурагай академийн бүридэлэй Уран зурагай, скульптурын ба архитектурын институт дүүргээ. Пейзаж, портрет болон бусадшье жанруудаар зурадаг. Республикаанска, бүхэрссин, бүхэсюзин, хильнэ санахиопон выставкэнүүдэг хабаадаан. Абай Гэсэртэ зориулагдаан графическая ехэз бүлэг бүтээлнүүдэйнгээ түүвээ 1996 ондо республикин гүрэнэй шанда хүртэхэн байна. Россин гүрэнэй шанда зууршалгандай.

Дандар Жапович Бадлуев - Зүүн Сибириин соёлын институтай һүүлэрээ үзүүлэх араддуйд "Лотос" ансамбл 1979 ондо байгуулаа. 1981 ондо абан Энэдхэг, Шри-Ланка, Монгол, Солонгос, Чехословаки, Франци оронуудаар гастрольд ябажа, буряад хатарай уран бэлгэдэг олон мянган харагшадыг танилцуулаа. Республикин гүрэнэй шангай лауреат Д.Ж.Бадлуев коллективынгээ зөхөхөй ажай хүтэлжээ, "Бадма сэсэг" гэхэн хатарай театр бии болгоод, хүгжлэлтийн бүри дээдэ шатада гаргажаа байна.

ЭРДЭМТЭН

БОЛООН

ШАБИНАРЫН

Д.Ш.Фролов - профессор, 1962-1992 онуута ВСТИ-гэй ректор.

М.Р.Бакланов - профессор, химийн эрдэмэй доктор, СО РАН.

Т.Д.Даргаева - медицинын эрдэмэй доктор, РАН (Москва).

С.Ж.Балданов - хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, БГУ.

К.Л.Малакшанов - хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат, ИГУ.

Н.Б.Андренов - түүхийн эрдэмэй кандидат.

А.Г.Янданов - түүхэшэн.

В.Д.Дылгеров - физико-математическа эрдэмэй кандидат, БГУ.

А.С.-Д.Матуев - техническэ эрдэмэй кандидат, ВСГТУ.

А.Д.Моглов - экономическа эрдэмэй кандидат.

С.Ж.Укоев - хүдээ ажайхын эрдэмэй кандидат.

К.Ж.Маланов - медицинын эрдэмэй кандидат, Улаан-Үдийн медколледжийн директор.

Н.Б.Холбоев - медицинын эрдэмэй кандидат, Эрхүү.

МЕДАЛЬТАЙГААР

ДҮҮРГЭНЭН

НУРАГШАД

Таряшинова Тамара - алтан медаль (1968 он..).

Бакланов Михаил - мүнгэн медаль (1966 он).

Самбуев Владимир - мүнгэн медаль (1968 он).

Гулгопов Валерий - мүнгэн медаль (1968 он).

Матуева Энергина - мүнгэн медаль (1996 он).

Түүрүүшмийн багша, хододоо хүндэтэйгээр, дулааханаар һанагдадаг хүн. Дундуур классуудаа һурахадаа Томила Бажеевна Тармаевай түүхэн хэшээнүүдэг хайхадар дуратай һэм.

Буряадай габьяата багша Николай Бажеевич Тармаевай хэшээнүүдэг маргашагуйб.

Тэрэ үедэ долоон класс дүүргээд, Хэрэнэй дунда нургуулида ошожо нураха баатай байгаади. Хэрэнэй жэл нураад байтарни, Тоородо дунда нургуулии нээгдээ һэн. Николай Бажеевич Тармаев, тихэдэ нургуулийн директор болоод байгаа, 12 нурагшадыг (тэрэ тоодо намай) Хэрэнэй Тоорын нургуулида асаруулжа, бидэниие одоол баярлууллаа һэн даа.

Он жэлнүүдэй үнгэрбэшье, хододоо эгээндүүтээр һанагдадаг эрхим хүндэтэ багшанартай баяр хүргэжэ, найханаар тухайгаа дурсана:

- 1944 ондо нэгдэхи классста нургуулии ороо хүм. Дулма Жимнитовна Бардуева -

Мунөө хүндэлжэ байжан багшанар

1973 он. Физикээр КВН

Чингис Шенхоров Ким Маланов хоёр

Дандар Бадлуев хатарна

75-летию Республики Бурятия

РАЗДЕЛЕНИЕ БУРЯТ - ФАКТ ОСМЫСЛЕННЫЙ

Осенью прошлого года руководство округа организовало торжества по поводу 60-летия образования административной единицы, ныне субъекта Федерации в рамках России. Был доклад главы окружной администрации В.Малеева, где очень кратко упоминалась политическая обстановка в стране в 1937 году, в результате которого появилось столь странное образование, как Усть-Ордынский Бурятский автономный (первоначально - национальный) округ. Он в буквальном смысле и тогда, и теперь отрезан от остальной этнической Бурятии. Собственно в этом и была самоцель политиков 1937 года. А в наши дни..

В ИСТОРИИ России, да и в Мировой истории не найти подобного примера, когда маленький народ необходимо было бы разделить на несколько изолированных друг от друга частей. Неужто буряты, будучи в одной целой БМАССР, представляли столь грозную опасность?

Очень быстро в 1937 году были созданы здесь местные структуры власти, аресты и уничтожения лучших местных национальных кадров сопровождались насаждением других чиновников, которым, мягко говоря, были чужды понятия гуманизма, порядочности в истино человеческом измерении и, естественно, национального патриотизма.

Существование Усть-Ордынского округа в наши дни - продолжение трагедии 1937 года

Странные моменты соседствуют рядом в наше время, я уже упоминал выше, что в те годы формировали руководство округа с тем, чтобы закрепить факт раздела БМАССР и на месте замкнуть цикл административной деятельности. Теперь, когда округ считается субъектом федерации, и подавно необходима бюрократическая система. Эта разросшаяся мощная и многочис-

«кто в лес, а кто по дрова».

Никто из посторонних гостей глядя на эти штандарты никогда не придет к заключению, что эти три символа имеют общую основу, что они бурятские. Вот какова сила инерции 1937 года, в такой же мере ущербны перспективы консолидации бурят-монгольской нации в России. Мы хотим иметь постоянную, каждодневную связь с остальной частью родного по крови народа, проживающего в Республике Бурятия и Агинском округе. С помощью современных средств массовой информации, прежде всего телевидения, мы могли бы «посещать» национальные театры, музеи, выставки, «встречаться» с

Здесь практически не услышишь бурятскую речь, утеряны национальные особенности быта, характерные нормы морали...

бурятскими писателями, поэтами, композиторами, певцами, учеными,

уникальными людьми из глубинки, «участвовать» в народных празднествах, молиться и слушать проповеди в дацанах, быть в курсе всех политических, экономических и культурных новостей.

А что получается?

Иркутское телевидение вообще игнорирует округ и бурятскую тематику. По программам телепередач за многие годы приходишь к однозначному выводу - округа как такового НЕТ. Иркутское радио с этого года прекратило двадцатиминутное вещание на бурятском языке. Теперь и на радио НЕТ округа.

А не приходит, дорогой читатель, Вам на ум: нет человека - нет проблем! То прекращают прием больных из округа в областное

лечебное объединение, то прекращают работу на рент-

и работающий на будущее России? Или Голупенко или Фунтиков, которые из «новых», и им начхать на все, что сказано выше?

Предвидя эти события, хотелось бы узнать, есть ли в нашем округе хоть какая-то концепция земельных отношений? Понимаем ли мы, что пользование землей, климатические условия, расстояния и национальный состав населения отличаются от средней полосы России? Нашему брату и сейчас очень тяжело, зарплаты нет; Иркутский рынок заблокирован от сельских поставщиков перекупщиками - мафией, короче. В менталитете нашего здешнего бурята глубоко под коркой сознания сидит - никогда он не должен возомнить, что он хозяин Земли! И рядом с этим парадоксально существует глубинное, от века чувство почитания земли. Наш шаманизм имеет священные природные места -

Разросшаяся могучая и многочисленная прослойка живет за счет существования округа...

места преклонения многих поколений наших предков. При новой же системе земельных отношений их попросту раздадут под одну гребенку, перепродадут, а потом, глядишь, недалеко и до конфликтов.

Кстати, вполне может получиться так, что приедут выходцы из наших краев на свою малую родину, а там хозяин - уже совсем другой дядя. Иначе говоря, западная часть Бурятии под названием УОБАО (Усть-Ордынский Бурятский автономный округ) стоит на пороге новых качественных потрясений. Какой из нее она выйдет, или результат обернется дальнейшей ассимиляцией и потерей этнических территорий, или все же будет найден вариант, когда необходимость социальных реформ и их практическое осуществление помогут преодолеть административные барьеры между различными частями Бурят-Монголии, и мы окажемся перед перспективой совместного расцвета нации во всех сферах?

Иван МАНУЕВ.

Иркутская область, п. Усть-Ордынский.
От редакции: Иван Александрович Мануев - бывший политработник Советской Армии. После выхода на пенсию в годы перестройки он возглавил работу по возрождению буддизма в Усть-Ордынском округе. Сейчас он возглавляет буддийскую общину окружного центра. Под его руководством возле поселка Усть-Ордынский построен буддийский дацан.

Мы хотим иметь постоянную, каждодневную связь с остальной частью родного по крови народа...

размышляя над феноменом тех событий, приходишь к выводу, что политика того времени была глубоко осмысленной. Хотим того или нет, но практика существования нашего округа до сегодняшних дней в отрыве от Бурятии это нечто иное, как политика продолжения трагедии 1937 года. Почему в демократической России не дают должную оценку этому факту, почему высшее руководство автоматически закрепляют статус-кво 1937г.

Я глубоко убежден, что, если нет возможности ревизии территориально-административного раздела этнической Бурят-Монголии, то почему не предпринимаются шаги и эффективные меры по моральной, культурной, политической компенсации? Учитывая нашу оторванность от РБ, почему не создать хоть единую систему СМИ, т.е. газет, телевидения и радио? Ведь начатая 60 лет назад политика дает ужасные плоды, здесь практически не услышишь бурятскую речь, утеряны национальные особенности быта, характерные нормы морали и самое горькое то, что многие люди ни во что не ставят необходимость сохранения ценностей, которые собственно пока нас относя к бурят-монголам.

пропорции флага округа флагу Республики Бурятия, лишь допустив различие гербов на их фоне. Другой крупный чиновник буквально с пеной у рта возмущался, что зачем будем копировать ЧУЖОЕ! И теперь представьте торжества, где присутствуют главы всех трех бурятских субъектов Федерации, а на флагштоках трепыхаются -

уникальными людьми из глубинки, «участвовать» в народных празднествах, молиться и слушать проповеди в дацанах, быть в курсе всех политических, экономических и культурных новостей.

А что получается?

Иркутское телевидение вообще игнорирует округ и бурятскую тематику. По программам телепередач за многие годы приходишь к однозначному выводу - округа как такового НЕТ. Иркутское радио с этого года прекратило двадцатиминутное вещание на бурятском языке. Теперь и на радио НЕТ округа.

А не приходит, дорогой читатель, Вам на ум: нет человека - нет проблем! То прекращают прием больных из округа в областное

лечебное объединение, то прекращают работу на рент-

и работающий на будущее России? Или Голупенко или Фунтиков, которые из «новых», и им начхать на все, что сказано выше?

Предвидя эти события, хотелось бы узнать, есть ли в нашем округе хоть какая-то концепция земельных отношений? Понимаем ли мы, что пользование землей, климатические условия, расстояния и национальный состав населения отличаются от средней полосы России? Нашему брату и сейчас очень тяжело, зарплаты нет; Иркутский рынок заблокирован от сельских поставщиков перекупщиками - мафией, короче. В менталитете нашего здешнего бурята глубоко под коркой сознания сидит - никогда он не должен возомнить, что он хозяин Земли! И рядом с этим парадоксально существует глубинное, от века чувство почитания земли. Наш шаманизм имеет священные природные места -

Разросшаяся могучая и многочисленная прослойка живет за счет существования округа...

места преклонения многих поколений наших предков. При новой же системе земельных отношений их попросту раздадут под одну гребенку, перепродадут, а потом, глядишь, недалеко и до конфликтов.

Кстати, вполне может получиться так, что приедут выходцы из наших краев на свою малую родину, а там хозяин - уже совсем другой дядя. Иначе говоря, западная часть Бурятии под названием УОБАО (Усть-Ордынский Бурятский автономный округ) стоит на пороге новых качественных потрясений. Какой из нее она выйдет, или результат обернется дальнейшей ассимиляцией и потерей этнических территорий, или все же будет найден вариант, когда необходимость социальных реформ и их практическое осуществление помогут преодолеть административные барьеры между различными частями Бурят-Монголии, и мы окажемся перед перспективой совместного расцвета нации во всех сферах?

Иван МАНУЕВ.

Иркутская область, п. Усть-Ордынский.
От редакции: Иван Александрович Мануев - бывший политработник Советской Армии. После выхода на пенсию в годы перестройки он возглавил работу по возрождению буддизма в Усть-Ордынском округе. Сейчас он возглавляет буддийскую общину окружного центра. Под его руководством возле поселка Усть-Ордынский построен буддийский дацан.

алибаа талаар ехэхэн хүмүүжэл абаан, ВКП(б)-гэй гэшүүн болохон юм.

Гурбан жэлэйнгээ сэргэй алба дүүгрээд, Цырен-Пүнсэг Чимитовичий нютагаа бусажа ерзье би хайн һананаб. Кавалер сэргэгай хубсаажтай

Майн 9 - Илалтын үдэр

хараһан, үзэхэн, нилээдгүй дүршэлтэй болонон хүн хадань, артелийн гэшүүд тэрзниие хамтынгаа ажалай нягталан бодогшоор һүнгаа бэлэй. 1937-

хүхүүнээр ажаллажа, ударник
гэхэн нэрэ солодо хүртээнэ
намтартай. Гунгаа дүүнъ
хургуулияа үргэлжлүүлжэ,
Суулгын долоон жэлэй

ЭРХИМ ХҮБҮҮДЭЙ НЭГЭН һЭН

сабхидаа шпоротой жэбжээр хүн. Манай Хушуун-Үзүүр, Зүүн ба Баруун Хүндтынүүд, Мангаажын Хотон гэжэ дүрбэн нютаг хамтараад, «Улаан Туяа» гэжэ артель болоод байгаа. Колхозий түрүүлэгшээр Дашины Дамба, нягталан бодогшоо ёрт абань-Шагжитаров Чимит үннагдаад байгаа. Арбан табатай би трактористын курс Хашын МТС-тэ дүүргээд, Сайнта станцинаа артельдээ «Фордзин» тракторжолоодожо асараад, газараа хахалжа байгааб. Чимитовийдүү 1912 оной Сүльтим Галтайн дасанай хубрагайханаа бүхы лама-нартаяа намнуулаад, хотуу зарагдаан, Янжима, Гунгаа дүүнэрьинь Барай Адагайэхин нургуулида нурожаа байгаа.

хаабдаа. Хүдөө нютагта үхибүүн мэдгээнгүй түргөөр ехэ болодог ха юм. Юундэб гэхэдэ, аабагар барагаа адууha мал маллажа захалдаг байгаа бшуу. Цырен-Пүнсэг бэеэр томо задарюун байнах тула түргөөр боргожохо, газар хахалха, үбнэ сабшаха, үхэр малаа адуулха гэхэ мэтэ худэлмэрийн сүм хэдэг, эсэгын эрхим туналагша болоо бэлэй.

Цырен-Пүнсэг хүбүүн нүргүү-
лида нүраагүй юм. Абань, Гэдэ-
бэй Гомбо запуудаа Бэшүүрэй
Хонхолоноо холо бэшэ Шэтын
можын Тоотоготын церковно-
приходской нүргүүлида нураан
хадаа хүбүүгээ хуушан монгол
башгээ, ород хэлэндэ нүргэхэн
байгаа. Тийхэдэ үбгэ эсэгэнь,
Гэдэб ноён эрдэмтэй үбгэжөөл
байгаа бшуу. Тийгэж Цырен-
Пүнсэг һонор ухаатай, нүүблэн
бэрхэ, һонюуша хүбүүн байжа,
гэрдээрээ бэшэг номтой боложо
шадаа агша һэн.

Эдэжэлнүүдтэй Гэдэбэй Гомбындо Цырен-Пүнсэгэй хойноо Сүльтийн хүбүүн, Янжима басаган, одхон Гунгаа хүбүүн нүбаариллаа һэн.

Цырен-Пүнсэг Чимитовийн нютагтаа Гэдэбэй Гомбоцагдэг эсэгэнь саарлан дээрээ Шагжитров Чимит гэж хуулилтадаа (оо тохиолдсан бэшэгдэг нэн) эдирнэхэндаа арба гаран-хорёод огуудтаа гүрэн түрын байдалдаа. Буряад ороной байдалдаа аймшагтай ехэхубилалта болооб шуу. Хаантаа засаг тандаржа, шэнэ совет хуули тогтоожоо байгалийн эмзэнэхийд дайдада шэнэ байдал мандажа, Буряад-Монголулас байгуулагдаа. Имзээрхэд байдалда Цырен-Пүнсэг Чимитов нютагтайгаа хүбуудтэй хамта «Буряад-Монголуун үнэн» сонин, ном судар уншажа, улаас түрэн байдалтай танилсадаа болоо нэн. Тийн 1928 ондоо Цырен-Пүнсэг Чимитов сэргэй үялгата албандаа татагдажаа Доодо-ОНгостойн Буркавдивизиондо нургуули гарахадаа

38 онуудта манай Түгнүүлэх
таряашад ган гасуурта нэрбэг-
дэжэ, хүшэр байдалда ороо һэн.
Засаг түрүнгөө зүгтэй анхарал
яналахандуулагдажа, нютагаар-
химний эрэлхэг зоригтойгоор
бэрхэшээлээ дабаан байна.
Тэрэ үедэ хушуун-үзүүрээрхин
намайе колхозий түрүүлэгшээр
хунгажа, Цырен-Пүнсэг ахатан-
таяа ээм

Нангин дурасхаалыень сахин...

мүрөө нэшэлсэн, эбтэй зэтэйгээр ажаллаханаа мүнөө элихэн һанажа ябагшаб. Бидэ контородоо сағ үргэлжэ һуудаггүй, халуун ажалай бусалжа байхан бригадада ошожо, колхознигүйтаяа хамта хүдэл-мэрилшэдэг бэлэйбди. Залуу ябаа хаямбиidi, шэнээ шадал манда шэггүй ехэ байгаа. Тэрэ үедэ бүхын ажалаа мори унаагаар хэдэг, гарай хүсэ хэрэглэдэг саг байгаа хаям даа. 1939-40 онуудта «Улаан Туяа» колхоздо таряа ногоон хэзээ хэзээ-нэйхиһээ үлэмжэ һайнаар ургажа, адлууha мал гансата үдэжэ, нийт зоной байдал хараа байса һэргэнхэн юм.

Э гээл энэ үедээ
Цырен-Пүнсэг
Чимитовэй дүү
Сүльтийн лама
хубараг гэжээ
зарагдаад, Улаан-Үдэ, Шэтээ
хотонуудай үйлэдбэрийн
газарнуудта ажаллажа, дархан
мэргжэлтэй болонхой, хуулиин
ёоор сагааруулагдаад. Хушуун-
Үзүүр нютагаа бусажа, айл бүлээ
болон түбхинеөд, артельдээаша
тухатайгаар ажаллажа захалаа
һэн. Хүүхэн дүү Янжиманьшье
хургуулияа орхижо, нютагайгаа
комсомол басагадаар согтой

хуугаад Улаан-Үдэ
мордохомнай тэрэ бэлэй.

хара утаа бааюулан баруун зүг барин мордоо бэлзйбди.

Арбаад хоногто товарна поездоор табаруулаад, Москва гайсаана гаража, үхэр буунуудаа платформо дээрэхээ буулгажа, моридтоо зүдхүүлээд, фронт тээшэд авшаба гээшбди. Суудал гаражан Сибириимнай полкдоород, буряад, татаар, мордва, чуваш, украин яланай сэргэгшээр бии байгаа. Унтаха нойргүй эдээлхэ сүлөөгүй дабшажаа фронт хүрээд, түрүүшүүн хоёр хоногий тулаалдаанда 7 үхэр буушадаа, 2 офицерээ - үхэр

буугай командир лейтенант Саткевич, штабай начальник ахалагша лейтенант Матвеев гэгшэдээ алдаа бэлэйбди.

Булимтаран орохон фашис нохосуудтай түрүүшүн тулалдаанай үүлээр шанга шанга олон тулалдаанууд болохон байна. Сухиничи хотын сүүлчлүү түлөө болохон дайн байлдаанда Цырен-Пүнсэг Чимитов шалгаржа, «Шэн зоригой түлөө» гэхэн медаляар шагнагдахан юм. Удан-шьбэгүй манай полк хубааржа, би Москва шадарай фронтдо үлэхэн, харин Цырен-Пүнсэг Чимитов урда фронт руу ябуулагдаа бэлэй.

1942 оной үүл - 1943 оной эхин нарануудта Цырен-Пүнсэг Чимитов булимтараагшадтай хатуу шангаар дайлалдаха забартай шангаар дайлалдахаа болоод лэ бэшэг бэшэхэ сүлөө олодог тэн. Гэр бүлүнхидтээ эльгээхэн нэгэ бэшэг соогоо иигэж бэшэхэн байдаг: «Сүлөөтэ арадай дайсан болохо, бүлин шунаар умдахэжэ, хүнэй мяхаар хобь хэжэ ябанан үлэн үмхи гитлеризмыг үй бута сохилсожо, уг узуураарнь угы хэлсэхэ - иимэ зол намдаш тудаа. Буу гартаа бариж, Эхэ ороноо хамгаалханаа ондоо ямар дээдэ зэрэн хүндэлгээ байхаа бэлэй».

Лайн байлдаан
б у р и л
ордонохой
шангаар
боджад байба

1943 ондо совет сэргэ харатан дайсанаа хамха бута сохижи, сухарюулж захалаа Ѹэн. Эдээхэй байлдаануудтаали-алишье тала ёхэхэн гээлтэх хоролтодо ордог байгаа. 1943 онгий зүн Орел-Курска дүхэрэггэй нүрөөтэ шангаталдаанда Цырен-Пүнсэг Чимитович Чимитов солдадай ухэлзөөр алданан унасан байна.

Иимээ сошордомо мэдээ абаходаа, Цырен-Пүнсэг Чимитовэй наанайн нүхэр Дулжад Дамбаева, түрэл гаралын дабагдашагүй уйдхаргашуудалда эзэлэгдээ бэлэй. Хэды тишибэшье, амиды үзлэхэн зон ажабайдалаа үргэлжэлүүлхэ ё хотойл хаям* даа. Колхозий түрүү хаалишан Дулжад Дамбаевна Дамбаева гал гуламтаа унтараангүй, хадам эжигээ хаража, Янжима, Чимитцу гэж басагадаа үргэжэ, нургуули нудартай болгонон намтартай. Янжима Цыренпунсыковна багшын мэргэжэл шудалаад, айл бүлэ боложо, үнийн амаралтада гаратараа нютагайнгаа нургуулид багшалхан, хоёр басага, гурбан хүбүүдэйнгээ хүльең дүрөөдэ, гарыең жолоодо хүргэхэн байна. Дүү басаганинь, Чимитцу Цыренпунсыковна малай эмшэнээр олон жэлдэ хүдэлмэрилөөд, мүнөө амаралтада гаранхай, үнэр баян үри хүүгэдтэй, зээнэртэй.

Би дайнхаа бусажа ерээд, Цырен-Пүнсэг Чимитовэй дүү басаган Янжима Чимитовнатай айл болонхой, олон ури хүүгэдтэй, амар мэндэ жаргажа нуунабди. Түгнэ нютагайнгаа түрүү хүбүүдэй нэгэн Цырен-Пүнсэг Чимитович Чимитовые түрэл гаралтайны нэгэн хамта нийхан үгөөр дурсажа, нангин дурасхаалынь сахижа байгшабди. Хэрбээ мэндэ ябаа haа, Цырен-Пүнсэг Чимитович энэжэл тэбхэр ерэ нахатай болох бэлэй.

**Дашабал ДАМБАЕВ,
дайнаи ба ажалаи ветеран.**

Господин, ноён дарга, или как нас теперь называть?

В последнее время на радио, телевидении и страницах газет «Бурятия» и «Правда Бурятии», в рекламных объявлениях различных бирж, корпораций, транснациональных, коммерческих, страховых банков и фондов, а также в различных обращениях и официальных письмах государственных деятелей появлялись обращения к руководителям правительства РБ, гражданам со словами «господин», «госпожа» и т.д.

Такое обращение, вполне возможно, вызывает у одних отвращение, у других улыбку, а у третьих - самоуважение, тщеславие или личный душевный комфорт. Всё это, по-видимому, отражает нынешнюю конъюнктурную политику, связанную с перестройкой нашего коммунистического мировоззрения и сознания, так называемого менталитета, а также с нашим переходом в дикий олигархический капитализм.

Как известно, до Октябрьской революции в русском языке самыми частными в смысле употребления словами обращения были «господин», «госпожа», «государь», а также сокращённые варианты последнего «сударь», «сударыня». Наряду с этим употреблялось слово «товарищ».

Пётр Первый накануне Полтавской битвы к своим солдатам обращался: «Порадите же, товарищи!». Слово «товарищ» продолжало широко употребляться и в художественной литературе 19 века: «Товариц, верь, взойдет она...», «наверх вы, товарищи, все по местам...» и т.д.

Великая Октябрьская социалистическая революция рабочих и крестьян похоронила в свое время господ-эксплуататоров и вместе с ними слова: «господин», «госпожа», «господа» и т.д. и оставила в русском языке только слово «товарищ», которое после Октябрьской революции получило новое семантическое значение: «категории людей социально равноправных или идеальных единомышленников». «Кстати, слово «товарищ» происходит от слова «товар», появилось в русском языке в период развития товарищеских отношений в России и исторически обозначило человека, обобщенно участвующего в товарно-бартерном обмене, т.е. меневом обмене товаров, как объясняется в словаре Владимира Даля.

Слово «товарищ» в значении идеального единомышленника или друга, коллеги по работе (одним словом, только в хорошем значении) широко употреблялось в довоенной нашей обыденной жизни. Однако в течение последних 30 лет слово «товарищ» превратилось в казенном-империальном слово. Вместо него люди, говорящие на русском

языке, стали обращаться друг к другу с шокирующими нас словами: «Эй, мужчина!», или «Эй, женщина!», которые по значению близки к словам «Эй, самец» или «Эй, самка!». В свое время известный современный писатель-монархист из клана русофилов Владимир Соловухин неоднократно призвал вернуться к старым

общечеловеческих обращений было высказано немало, а выражений убедительных в печати я не встречал.

Однако вряд ли мы, будучи идеологизированными, как говорится, до мозга и костей в духе марксизма-ленинизма, скоро научимся к таким уважительным обращениям, так как 70 лет привыкли жить по приказу сверху и порядком очерствели сердцем и душой,

обращениям. Теперь, когда мы перешли к примитивному капитализму, бизнесмены, менеджеры, коммерсанты и членники, побывавшие за границей, стала и обращаться к нам со словами: «господин», «госпожа» и т.д.

Однако вряд ли приемлет и согласится с таким обращением к нему, например, наш бывший председатель Совмина: «господин Саганов». Монголы, когда я работал в качестве профессора консультанта в Монгольском пединституте, его и Модогоева называли Саганов-дарга и Модогоев-дарга как в свое время они называли своего премьера правительства МНР Цеденбал-дарга. Слово «дарга» по-монгольски значит «господин». Владимир Бизьяевич от обращения «господин» может, по-моему, просто оскорбиться, так как он по убеждению ортодоксальный коммунист, который вполне может претендовать в качестве кандидата в Президенты в предстоящих президентских выборах РБ, рейтинг которого в бурятском электорате еще достаточно высокий. Тем не менее ему придется смириться с обращением «господин».

Среди нас найдется немало честолюбивых, тщеславных людей, которые возгордились бы таким достопочтенным обращением. Например, «господин банкир Тушемилов» или «госпожа зампред правительства А.Ч.Нимаева» - как прекрасно звучит (подобное обращение, мы часто читаем в наших республиканских газетах). Хотя инородцев в царское время никогда не называли «господами», так как они заслуживали только уничижительного прозвища не иначе как «инородец» или «туземец».

Теперь мы буряты и russkie, проживающие в республике, имеем свое суверенное государство и в свете современной конъюнктурной политики перестройки приобрели полное и законное право горделиво и высокопарно обращаться друг к другу со словами: «господин», «госпожа», «господа» и т.д. Я был за границей в период Великой Отечественной войны и после нее неоднократно. Например, в Польше, когда я к полякам обращался со словами: «пан», «панович», «паненка», то как у них расправлялись спины и гордо поднимались головы, даже задирались их греческие носы. Вообще доводов в пользу

а сейчас тем более.

С целью скорейшего внедрения таких достопочтительных обращений в нашу повседневную жизнь надо сперва начать с воинских частей, где люди обычно живут по приказам. Например, «господин гвардии сержант» - как приятно и уважительно звучит и как благородно может повлиять на дружелюбие обеих сторон - и на солдата, который обращается, и на того же сержанта. Возможно, тем самым мы избавимся бы от проявления дикой дедовщины в армии?

Затем подобное уважительное обращение следует провести законодательно указом Президента Бурятии или через постановление Народного Хурала РБ, широко пропагандировать, распространять в школах, институтах и университетах, а также в государственных и частных учреждениях и различных предприятиях. Таким образом, это уважительное обращение между людьми постепенно войдет в быт, и мы обязательно к нему привыкнем, как бы смешно и странно оно ни было на первый взгляд в среде полунищих и полуголодных наших сограждан.

Вместе со сменой общественно-политического строя в нашей стране и с восстановлением частной капиталистической и кулацкой (фермерской) собственности на нашей многострадальной родине, старые, добрые обращения вернут нам утраченное чувство собственного достоинства и честолюбия. Честно говоря, в это мне лично, ветерану ВОВ, сражавшемуся в боях против фашизма за светлое будущее своей родины, трудно верится.

Так как все то, что обещал нам горе-теоретик перестройки в нашей стране господин М.С.Горбачев, привело нас к убогому российскому капитализму, к правительству у коррумпированных олигархов.

Улзы-Жаргал ДОНДУКОВ, академик Академии наук высшей школы, профессор кафедры русского языка ФНО БГУ.

НОХОЙШЬЕ ГЭЖ МАНИИЕ НЭРЛЭГ, ГАНСАЛ ХҮН НЭРЗЭЗ БУ АЛДАЯ!

Намайе ондоо янаай хүнэй нохой гү, али шоно гэжэ нэрлээ наань, үнэн зүрхэнээ баярлахаб. Баярлахынгаа хажуугаар тэрэх хүнээ монголшуудай түүхээ мэддэг байнаандай хоймортоо нуулган хүндэлхэб. Тэрэх хүн намайе шоно гэхэдээ, мүн бана хүндэлхэн болон башуу. Аяар жара гаран үеийн гэхэ гү, али мийнгаад гээлээ саана ажануунаа Бүртэ-Чинин сэхэ үри наадаан гэжэ намайе тоолобо ха юм.

Бүртэ-Чино

гэжэ нэрээ хаанааа гарааб? **Чино** гээшэнь шоно ааб даа. Бүртэ гээн үгнин удхань ямар бэ? Манай һанаахада, баал шоно гээн үгэ болон. Ушар юуб гэхэдээ, түүргэг хэлэнүүдээ аээрэ «бүрэ, буре» гээш шоно гээн үгнин удхатай үгэ гэжэ эрэмтэдэг. Тийхэдээ Бүртэ-Чинин үри наадаад буряадууд гэхэдээ, шононы хүүгэд шонохойнууд гэжэ оршигулаха болонбди.

Буряадай мэдээжээ эрдэмтэ Ц.Б.Цыденцамбаев хори буряадай гол обогууда болох галзууд, шарайт гэхэ мэтэнүүд шоно, нохой төтмэтий байнаан гэжэ хэлээн байдаг. Юндэб гэхэдээ эдэ обогуудай нэрэнүүд галзуу шоно, шара нохой гээн гээн холбуулалнуудаа гараа хэбэртэй.

Манай үбгэ эсэгэнэр гэхэ гү, али урда үеин монголшууд бээ бээдээ яажа хандадаг байгааб? Тэрэниие элирүүхэн тула иэн түрүүн Чингис хаанай алтан урагай изагуур угсаа аажа харая. Тэрэйн Бүртэ-Чино Гуа Марал хоёргоо эхитэй нэмийн даа. Бүртэ-Чино тухай хоорэлдоо нэмди. Харин Гуа Марал тухай юун гэжэ хэлэлтэй? Гуа гээн үгэ хуушан монгол болон мүнхөнэйшье монгол хэлэнүүдээ дээрэ «гёө»; «гоо» - гэнэ хя юн даа. Тэрэл Чингис хаанай алтан урагай изагуурта Монголжин гуа. Боронийн гуа, Алан гуа гээн иэрэнүүдэе харанади. Харин Алан гуагай эхэн Ариг ус гээн газартай түрээн хори-түмэдэй басаган Баргужин гуа нэмийн даа. Эдэ бүхын иэрэнүүдэе хараад байхада, сэбэр үхин бүхэндээ гуа гэжэ нэрэхтэйгүй, харин хаанай хатада гү, али отогуудые ударидашадай дагнинартай үтэдэг алдар соло байжаа болоо гэжэ тухаймаар.

Үшоо ямар алдар наадааны эртээ урда үрдийн монголшуудаа байгааб? Хорицар мэргэн, Боржигтай мэргэн, Добуй мэргэн, Торгилжин баян, Хабчи баатар, Хашу хүлүг, Тумбинай сэцэн, Хабул хаан, Бардан баатар, Есүгий баатар... Эдэ бүхын иэрэнүүдэе бүридээг һэн тула, жэшээн, «ахай» гээн үгээдэд ипотагуудаа «агийн», «намган» гэхэ мэтээр ойлгодог байна. Харин «баабай» гээн үгэ «эгээш» гэжэ ойлгохо газарнууд бин.

Түрэл гаралнуудые

тэмдэглэхэн үгнүүд буряад хэлэндээ олон юм. Гадиа нээг ойлгосын хэдэн онцогийн тэмдэглэхэш ушарнууд али олон дайралдагад. Жэшээн, аба-эсэгэ, баабай, папа; угзин аба-баабай, угзоо, отоо баабай, атаабай, таабай, отообой гэхэ мэтэ болон. Мун түрэл гаралай терминүүдэе тоолоом, наласа аба, абга, ахай, айгай, баханхай, дундахай, эзжий, ибни, тообин, хүтшоо, эмэгэй, тоодий, абжаа, хээтэй, хүүхэн, үхин, дүүхэй, наамган, убсанса, хөөхэй, бүүбэй гэхэ мэтэ болон.

Хэлэ бэнгэгэй эрээмэй доктор Улзы-Жаргал ДОНДУКОВ

хаагтай засагай үедэ буряад арадые ородууа «буса

турэлтэн» гэжэ нэрлэдэг һэн

гэжэ тон зүб бэшэнэ. Бидэн энэ

статья соогоо монголшуудай түүхээдээ бэе бээдээ яажа хандадаг байгааб гэжэ

харуулхые хүсэнэн байнабай

Гээд маниине «буса

турэлтэн» гэг, шоно, нохойшие гэг - хамаагүй, зүгэр

өөнээдээ буряад, зон сэльхэл

зүрхээсээр аважа ябахаа оролдоёй!

Ушар юуб гэхэдээ, маниине

мянга дахиньшие «господин»,

«госпожа», «господа» гэжэ

иэрлээшие наань, тиймэ

хүнүүд болошохогүй ха

юмбиidi даа.

Дондук БАЛЬЖИНИМАЕВ.

**НҮЛДҮҮЕНЬ
ҮРГЭЖЭ,
АЛДАРЫҮЕНЬ
АРЬБАЖУУЛЖА...**

Нүдээ тэмдэг гэжэ юун бэ?
Ямар нэгэн ушар үзэгдэлэй
гүн ухье уран зурагаар гү, али
урал бүтээлээр тобойсо
дайруулан харуулаа хаа, нүдээ
тэмдэг зохёөн болон башуу.
Имээ нарин дүй өөрсэ
бодомжооюу, өөр язнын
бэлгийн эхийтэй. Буряад ороной
гүрэн түрүү нүдээ - тутай 150
ондо ондоо проект соохoo
Н.Д.Батуевийн дурдаханийн
эгээл тааруу гэжэ шэлэгдэн
абгаа бэлэй. Игэжэ түүхэтэ
зохёолдо олон соохoo орой
манлайе туйлажа, омогорхол
баяраар нүхэдэйнгөө зүрхэ
халдаан байха.

Номин Азиин сэнхир туг
Намилзуулжан бэлэйлта
нананан шэнэ

бодолнуудтнай
Хан ухаанайш узуурhaа
Сэсэн мэргэн залуу үедэ
Сэсэг мэтэ үзэгдэжэ,
Бурхан багшын заяагаар
Булаг сохиолон мандажа
байг!

тэжэ Сартуул-Гэгээтэйн
дасанай Данзан-Нима шэрээтэ
залуу нүхэртөө зориулгаяа
бэшээ бэлэй.

- Тутай нюоруу - Хүхэ мүнхэ
тэнгэри, Байгал далай,
элисэгүүдэймийн үршөөнэйн
алтан шараараа. Наран
захамнай, дээрээ гурбан үеин
эрдэни - мүнхэ зула. Зулын тэг
аундахи шүшуур дүлэн - мүнөө
үеиний зоной гуламтын нүдээ,
-тэжэ авторай өөрингөө проект
хамгаалын нанай.

Нэмэлтэ болгон иимэ
мурнүүдьешв өөрөө зохён
зориулжан бэлэй:

Сагаан эдээнэй дээжээр
сүрүүлжэн
Сагаан замнай, сагаан
нанаамнай,
Сагаан хадагаар
буян хэзигээ нэмэрюүлжэн
Сарюухан Бурядай
сэсэг набшааната нэл ехэ
дайда.

... Мүнөө Н.Д.Батуев хадаа
республикин спортивна,
театральна, нийтийн хэмжээ
ягуулгануудай ахамад уран
зураашаа - найруулагша,
эмблемэнүүдэй автор гэхэн
туусаар тушаалтай юм.
Республикин, Бүхэрэссин,
Уласхороондын, дэлхэйн удаа
шанартай ушар ёнолонуудые
урал аргаар шэмэглэдэг
Аэмбэрэлтэй уялга, үүргээтий
гэшэ. Аша үрэти ажалайнгаа
түлөө. Буряад Республикин
сөйлийн габьяатай хүдэлмэрилгэшэ
гэхэн нэрээ зэргэдэ хүртэнхэй.
Буряд арадай Конгрессий
гэшүүн мүн.

Зохёохы ажалайнгаа онсоэнэ
шэглэл тухай Николай
Дарицыренович иигэжэ
хэрэбэ:

· Армиин албаанда ябахадаа,
хүнгэн атлетикээр, самбо
барилдаагаар бээс норидог,
· аар урилдаг бэлэй. Ханын
чөнгөн гаргасадаг байгааб. Тийн
зэлэб мүрысөнүүдье

...Хужартын нюрганхаа агаглахадаа, Сагаан Нууц
нэлэнхыхээ харагдажа байба. Оршон үзэсхэлэниие амияа
абажа ядан Николай нийхашаан зогсоно. Хамни голой
эхеэр, Сансаала, Тарбагатай, Байса, Ульзытэ голдоо -
арса жодоогоор, сурагараар
хангалаан хүдөө хүбшэдэв
Удээж ябахан хүбүүнэй хүсэл
алагсаагуур зуралзахадал гэнэ
ха. "Хэн болохобиб, ямар харгы олохобиб?" - гээдшие
нанаатам болоно. Эгээл энэ үедээ эжинь талаар нагасан
болово дархан таабай Галдан Тубшинов нюээнэйн
урдаагаар үзэгдэхэдэл гэбэ. Бүргэн тэгэн дундахи
уудам гэрэйнгээ түхэрээн пеэшэнэй хажуудаа нюргаараа
габшалан тонгойнхой, юушье бархална. Хүдээн
дэгэлэйн шаргал - хүрийтэр үнгээ эли гээшэн. Гэнтээ
тэрээ толгойгоо ундынгэжэ, сагаар үзүүрээхээ үзүүраа
Николайе ухматайхан харасаар шэрбээд абаагадал гэбэ...

"Таабай яатараа нанагдабаб. Эжитээз багадаа
агайнаар, Данзан-Нима нагаса... Төрим Гэпэл таабай ямар
тармуурууудые хэдэг байгааб - ондоо нэгэшье тээ
иимэнүүдые хараагүйб. Шүдэнүүдыен бэлдэжэ, нүхэлжэ
үгээг бэлэйб", - гэжэ нанан-дурсан гэр тээшээ гэшхэлээ
бэлэй. Урашуулай үзэгдэхэнинь - ухматай тэмдэг гэжэ
тишидээ бодоошьгүй haas, зүн татаанын үзүүр лэ нүүлдэн
оилгоо бэлэй. Элинсэг хулисагай захяагаар, эртын заншалаа
Байса ууладаа, Баян Сагаандаа, Баян Улаандаа, Хулзаргын
ундэртээ, Ульзы таабайдаа, Жабартын төөшидээ, Бунхан
ууладаа зальбаран мүргэбэ. Углөөдэр үхибүүн наантааяа
хахасан, аласай замдаа гарахан хя юм...

УДХАТАЙ ТЭМДЭГ

ороходом, ямар яараар үзэгдөө бэлэ - тэрээ янзаараа... Сталинга
бэшэг абаашалганий болохогоо, хорёог дархашуул соохоо
Галдан таабай урлаан мүнгэн бэлэ, хэтэ сахиур шэлэгээ
гэлсэдэг. Ехэх хүн даа. Хүбүүниинь Бато-Мүнхэ нагаса
араадай уран зураашын нэрээз
хүртөө, шабинаараараа суурхаяа.
Ушвэе урашуул - Заяата таабай,
Бадмажаб, Цырен-Доржи
агайнаар, Данзан-Нима нагаса... Төрим Гэпэл таабай ямар
тармуурууудые хэдэг байгааб - ондоо нэгэшье тээ
иимэнүүдые хараагүйб. Шүдэнүүдыен бэлдэжэ, нүхэлжэ
үгээг бэлэйб", - гэжэ нанан-дурсан гэр тээшээ гэшхэлээ
бэлэй. Урашуулай үзэгдэхэнинь - ухматай тэмдэг гэжэ
тишидээ бодоошьгүй haas, зүн татаанын үзүүр лэ нүүлдэн
оилгоо бэлэй. Элинсэг хулисагай захяагаар, эртын заншалаа
Байса ууладаа, Баян Сагаандаа, Баян Улаандаа, Хулзаргын
ундэртээ, Ульзы таабайдаа, Жабартын төөшидээ, Бунхан
ууладаа зальбаран мүргэбэ. Углөөдэр үхибүүн наантааяа
хахасан, аласай замдаа гарахан хя юм...

"НОМИН АЗИИН СЭНХИР ТУГ НАМИЛЗУУЛЖАН БЭЛЭЙЛТА..."

ШЭМЭГЛЭЛДЭЭ ЕХЭЛ
ДУРАТАЙГААР ХАБААДДАГ
НЭМ.

Улаан - Удлын
багшанарай училишин
урал зурагай-графическая
отделени тэрээ дүүргэжэн
юм. Хүүтэдэй уран зурагай
нургулийн директорээр
хүдэлэх, багшалаа. Удаан
республикин уран
зурагай мастерской-
нуудта хүдэлхээр орохон
намтартай.

**"БҮРГҮНН
БҮРГЭД ХҮБҮҮЕ
ҮРИЯ"**

Нэгээ иимэ ушар
элохон юм. Манай
сүний 75 жэлэй ой
дүтэлээд

байгаа.
"Бусаднаа
илгар ма
түхэл
шарайтай
"Буряад
үнэн" хадаа
байдалаа
харуулжан
булан
түхээрээ,

тээд сагнай тулашоо", - гээ
ахамад редакторнай.

"Дүйтгүүлжээшэй байнаа
юм. Бүргэн бүргэд хүбүүе урия",
- гэлдээн болобо. Гурбан хоног
коо үүни, үдэргүй - "булан -
бэлэн, бэлэг - гайхал" гэлдээн
боловол бэлэй даа.

Зон нүхэдээрээ зохилдон
тааржаа, хайра түнэяа үзүүлхэ-
дээдээ эндиагай мэргжэлтэндээ
гарай шалаа гаргахын зэргэ
байжа болоо. Харин бүгэдэ
буряад-монгол угсаатанай үүр
нүдэлдээ тэмдэглэхэн шүтөөнэй
газарнуудые байтуулантүхээрхэ
гээштонехэхарюусалгын, нэрэ
хүндын хэрэг мүн. Сэлэнгэ
мүрэнэй сэлгээхэн эрье дээрээ
тухеэрэн Гэсэрэй буусадаа хари
гурэнэй аяншалагшадай булад
хүлэгэе тогтоожо, хүндээ өнөө
мэдүүлжэ байхыен хараа һээм. Дүрбэн зүгэй, найман хизаарай
гал гуламтын тэмдэгтэй, найрай
хүндын сахаригуудтай сэргэнүүд
- айлшадые аяа хүндэтгэгэөр
угтажа һэшхэл сэдхэлэй гэршэ
лэ. "Иимэ бариса, байсануудаа
һэргээхээ, сэргэнүүдье тодхон
бүтээхээ ажал ябухал
өнөөтойбди. Республикинай 75
жэлэй ой дүтэлээ", - гэжэ
Николай Дарицыренович хэлэнэ
бэлэй.

Гэсэрэй 1000 жэлэй ойдо
ахамад уран зурааша-
найруулагша Гэсэрэй ордоны
проект дурдахажа, тэрэнь бүри

мүнхэн һайшаагдаа һэлэй.
Орой залаадаа алтан
соёмботой, хургы тортогор
бүреэгдэхэн үргөө сагаан

боксоор чөмпионадаа
"Алтан бэлэй",
Хальмагтаа болох
шатараар дэлхэйн

ордоон дүрье, сониндоо
толлоо һэмди.

Хэхэн ажалын хэмгүй ехэ.
Улаан-Үдэн соёлой-спортивна

комплексдо, республикин 25
жэлэй ойн нэрэмжэтээ стадиондо,
дасануудта, эрдэм нуралсалай
олон байсануудта дабташагай

шэнжэтэйханын зураг-шэмгэл
хаража һайхаахат. Кабанскин
районой 70 жэлэй

оидобүлэг нүхэдтэйгээ-Дамдин
Лумбуцыреновтэй, Николай
Шахмаловтай, Ласаг
Жалсановтай, Нина

Комиссароватай музей бэлдэжэ
нээгээ һэлэй. Мухар-Шэбэрэй
аймагай Ленинэй нэрэмжэтээ
колхозий түрүүлэгшэ ябахан

Цырен-Дондок Семёновай
дурслаа мүнхэлэн музей
нургуулидаа түхээрээ бэлэй.

Спортын талаар онсо
шуналын тон эли. Ямарнууд
нүдээ тэмдэгүүдэндээ үргыб даа-

илалтадаа эрмэлзэхэн шэгтэй дүрэ...
Толгой дээрээ дэнзэтэй, хойт
хоёр хүдээ буряад гуталтай,
баридаанай хубсагнайтай ...

булган - дэлхэйн абарга бүхэ
Борис Будаевые харуулаа юм
байна. Абадаар тайлбарилхын
аргагүй, бодож, шэнжэлжэ

үзэхээр нүдээ тэмдэгүүд олон.
Жэшээлбэл, барилдаа
дээрэхэнээн, шанха оройноон
зураглаан нүдээ тодо аад,

жэгтэйхэн. Мүнөө үеин
графических арга маяг хэрэглэн,
сэхэ баримталан бэшэ, харин
доторой гүн удхатай нүдээ

тэмдэгүүд ямар нэгэн үйлэ
ушарай ябаса бүтэсэд түхэлх
хабаадагшадай һанаа зориг
бэхижүүлэх гэхэн бодомжотой

ха. Уран зурааша-бүтээлшэ
нигүүлэх сэдхэлэй хайра

тухаламжаяа или олон тээ
үзүүлжэн байхаа. Дасан
дуганууднаа, жэшээлбэл,
Балдан-Брэйбин дасаннаа
орохон Баярай тэмдэг уншажа
уярхаар бэлэй. Уран зохёолшо
нүхэдэйнгөө номуудай хэдэ
олон гадарнуудые, дотор
хуудаануудые шэмэглээ
гээшбэ. Жэшээлбэл,
Б.Жанчиповай номой гадарта
саанааа, газарай гүннөө гэхээр
гарааны сагаан толон задарна...

Улам саашан зохёохы уута
абдарынч уудалан шэнжэхэдээ,
тонон шэрээр зураган
зурагуудтнай анхармаар юм.
Хүхэ номин оршондо хийдэхэн
сагаан морин, байгаалин
үзэгдэлчүүд, хүнүүдэйдүрэнүүд...

- Ямар гол ёхо ажалдаа
баримтадаг гээшбэта? - гээд.
Николай Дарицыренович номийн
асуухадам, тон юрэнхыгөөр
хэлээ бэлэй:

- Гол ёхо, гол гурим -
ажаллахаа, ондоо юун байхад...

- Хубин ажабайдал
тухайгаа тобшохонор
хөөрээ зэжэ
уята...

- Хоёр
басагатай -
Оюна, Саяна.
нургуулида
ябана.

Наанайм нүхэр - Буряад
Республикин габъяатаа уран
зурааша, Буряад Республикин
гүрэнэй шангай лауреат Любовь
Ильинична Нохоева мүн. Мүнөө
Россиин уран зурагай
мастерской-нуудтаа, Россин
арадай уран зурааша, профессор
Анатолий Павлович Левитинэй
хүтэлбэри доро аспирантурада
нуража байна.

- Ажал нэгэ, абяас нэгэ та
хөртөо аласай замдаа азатай,
амжалтатай ябахытнай хүсэе,
хүүхэн һайхан

7.05.1998

БУРЯД ЧИЭН

11 МАЯ. ПОНЕДЕЛЬНИК		12 МАЯ. ВТОРНИК		13 МАЯ. СРЕДА		14 МАЯ. ЧЕТВЕРГ		15 МАЯ. ПЯТНИЦА		16 МАЯ. СУББОТА		17 МАЯ. ВОСКРЕСЕНЬЕ	
КАНАЛ «ОРТ»		КАНАЛ «ОРТ»		КАНАЛ «ОРТ»		КАНАЛ «ОРТ»		КАНАЛ «ОРТ»		КАНАЛ «ОРТ»		КАНАЛ «ОРТ»	
9.00 Фильм «Отряд Трубачеева сражается»		7.00 Доброе утро		7.00 Доброе утро		7.00 Доброе утро		9.00 Приключенческий фильм «Нестоите Лешему капканы...»		8.45 Фильм «Вам и не сниться»		8.45 Фильм «Вам и не сниться»	
10.00 Новости		10.00 Новости		10.00 Новости		10.00 Новости		10.10 Лотто миллиард. Спортлото		10.10 Лотто миллиард. Спортлото		10.10 Лотто миллиард. Спортлото	
10.15 Роковое наследство		10.15 Роковое наследство		10.15 Роковое наследство		10.15 Роковое наследство		10.20 Мультфильм		10.20 Мультфильм		10.20 Мультфильм	
11.00 Человек и закон		11.00 Человек и закон		11.00 Человек и закон		11.00 Человек и закон		10.45 Слово пастыря		10.45 Слово пастыря		10.45 Слово пастыря	
11.30 Утренняя почта		11.30 Утренняя почта		11.30 Утренняя почта		11.30 Утренняя почта		11.00 Новости		11.00 Новости		11.00 Новости	
12.10 Коламбур		12.10 Коламбур		12.10 Коламбур		12.10 Коламбур		11.10 Новости		11.10 Новости		11.10 Новости	
12.45 Смак		12.45 Смак		12.45 Смак		12.45 Смак		11.10 Домашняя библиотека		11.10 Домашняя библиотека		11.10 Домашняя библиотека	
13.05 Умники и умницы		13.05 Умники и умницы		13.05 Умники и умницы		13.05 Умники и умницы		12.25 Играй гармонь любимая		12.25 Играй гармонь любимая		12.25 Играй гармонь любимая	
13.55 Фильм «Баллада о солдате»		13.55 Фильм «Баллада о солдате»		13.55 Фильм «Баллада о солдате»		13.55 Фильм «Баллада о солдате»		13.00 Новости		13.00 Новости		13.00 Новости	
Матч команды финальной группы		Матч команды финальной группы		Матч команды финальной группы		Матч команды финальной группы		13.00 Новости		13.00 Новости		13.00 Новости	
15.25 Хоккей. Чемпионат мира.		15.25 Хоккей. Чемпионат мира.		15.25 Хоккей. Чемпионат мира.		15.25 Хоккей. Чемпионат мира.		13.15 Вместе		13.15 Вместе		13.15 Вместе	
17.30 Дисней клуб		17.30 Дисней клуб		17.30 Дисней клуб		17.30 Дисней клуб		14.00 Трагедия века. Фильм 13-й.		14.00 Трагедия века. Фильм 14-й.		14.00 Трагедия века. Фильм 14-й.	
14.00 «Трагедия века». Фильм 12-й. Курская битва		14.00 «Трагедия века». Фильм 12-й. Курская битва		14.00 «Трагедия века». Фильм 12-й. Курская битва		14.00 «Трагедия века». Фильм 12-й. Курская битва		14.55 Мультфильм		14.55 КВН-98		14.55 КВН-98	
14.55 Женские истории		14.55 Женские истории		14.55 Женские истории		14.55 Женские истории		15.00 Новости		15.00 Новости		15.00 Новости	
15.25 Футбольное обозрение		15.25 Футбольное обозрение		15.25 Футбольное обозрение		15.25 Футбольное обозрение		15-й Тегеранская конференция		15-й Тегеранская конференция		15-й Тегеранская конференция	
16.00 Новости		16.00 Новости		16.00 Новости		16.00 Новости		16.00 Новости		16.00 Новости		16.00 Новости	
16.15 Волшебник страны Оз		16.15 Волшебник страны Оз		16.15 Волшебник страны Оз		16.15 Волшебник страны Оз		16.20 Невероятные приключения Джонни Квеста		16.20 Невероятные приключения Джонни Квеста		16.20 Невероятные приключения Джонни Квеста	
16.45 Мультфильм		16.45 Мультфильм		16.45 Мультфильм		16.45 Мультфильм		16.40 Классная компания		16.40 Классная компания		16.40 Классная компания	
16.55 Счастливый случай		16.55 Счастливый случай		16.55 Счастливый случай		16.55 Счастливый случай		17.40 «Пещера Золотой розы»		17.40 «Пещера Золотой розы»		17.40 «Пещера Золотой розы»	
17.40 «Пещера Золотой розы»		17.40 «Пещера Золотой розы»		17.40 «Пещера Золотой розы»		17.40 «Пещера Золотой розы»		18.10 До 16 и старше...		18.10 До 16 и старше...		18.10 До 16 и старше...	
18.10 До 16 и старше...		18.10 До 16 и старше...		18.10 До 16 и старше...		18.10 До 16 и старше...		18.30 Вокруг света		18.30 Вокруг света		18.30 Вокруг света	
19.00 Новости		19.00 Новости		19.00 Новости		19.00 Новости		19.15 Мультифильм		19.15 Мультифильм		19.15 Мультифильм	
19.20 Роковое наследство		19.20 Роковое наследство		19.20 Роковое наследство		19.20 Роковое наследство		19.30 Роковая ночь, малыши!		19.30 Роковая ночь, малыши!		19.30 Роковая ночь, малыши!	
20.05 Час пик		20.05 Час пик		20.05 Час пик		20.05 Час пик		19.45 Спокойной ночи, малыш!		19.45 Спокойной ночи, малыш!		19.45 Спокойной ночи, малыш!	
20.30 Угадай мелодию		20.30 Угадай мелодию		20.30 Угадай мелодию		20.30 Угадай мелодию		20.20 Хоккей. Чемпионат мира.		20.20 Хоккей. Чемпионат мира.		20.20 Хоккей. Чемпионат мира.	
21.00 Тема		21.00 Тема		21.00 Тема		21.00 Тема		20.35 Золотая лихорадка		20.35 Золотая лихорадка		20.35 Золотая лихорадка	
21.45 Спокойной ночи, малыши!		21.45 Спокойной ночи, малыши!		21.45 Спокойной ночи, малыши!		21.45 Спокойной ночи, малыши!		21.10 Человек и закон		21.10 Человек и закон		21.10 Человек и закон	
22.00 Время		22.00 Время		22.00 Время		22.00 Время		21.45 Спокойной ночи, малыши!		21.45 Спокойной ночи, малыши!		21.45 Спокойной ночи, малыши!	
22.40 Комедия «Быть или не быть?»		22.40 Комедия «Быть или не быть?»		22.40 Комедия «Быть или не быть?»		22.40 Комедия «Быть или не быть?»		22.00 Время		22.00 Время		22.00 Время	
00.45 Футбольное обозрение		00.45 Футбольное обозрение		00.45 Футбольное обозрение		00.45 Футбольное обозрение		01.15 Новости		01.15 Новости		01.15 Новости	
01.15 Новости		01.15 Новости		01.15 Новости		01.15 Новости		01.35 Триллер. «Ядовитый плащ» (до 03.20)		01.35 Триллер. «Ядовитый плащ» (до 03.20)		01.35 Триллер. «Ядовитый плащ» (до 03.20)	
01.40 «Щит и меч» фильм 4-й «Последний рубеж» (до 03.00)		01.40 «Щит и меч» фильм 4-й «Последний рубеж» (до 03.00)		01.55 Новости (до 02.20)		01.20 Новости (до 01.45)		02.20 Коллекция 1 канала.		02.20 Коллекция 1 канала.		02.20 Коллекция 1 канала.	
КАНАЛ «РОССИЯ»		КАНАЛ «РОССИЯ»		КАНАЛ «РОССИЯ»		КАНАЛ «РОССИЯ»		КАНАЛ «РОССИЯ»		КАНАЛ «РОССИЯ»		КАНАЛ «РОССИЯ»	
8.00 Утренний экспресс		8.00 Утренний экспресс		8.00 Утренний экспресс		8.00 Утренний экспресс		8.00 «Морские псы»		8.00 «Морские псы»		8.00 «Морские псы»	
8.50 Утро крестьянина		8.50 Утро крестьянина		8.50 Утро крестьянина		8.50 Утро крестьянина		8.15 Проснись		8.15 Проснись		8.15 Проснись	
9.15 Красная книга		9.15 Красная книга		9.15 Красная книга		9.15 Красная книга		8.30 Вести		8.30 Вести		8.30 Вести	
9.45 Маски-шоу		9.45 Маски-шоу		9.45 Маски-шоу		9.45 Маски-шоу		8.55 Подробности		8.55 Подробности		8.55 Подробности	
10.15 Сам себе режиссер		10.15 Сам себе режиссер		10.15 Сам себе режиссер		10.15 Сам себе режиссер		9.10 Дежурная часть		9.10 Дежурная часть		9.10 Дежурная часть	
10.40 Домашний очаг		10.40 Домашний очаг		10.40 Домашний очаг		10.40 Домашний очаг		9.25 Товары почты		9.25 Товары почты		9.25 Товары почты	
11.10 Доброе утро, страна Дракона		11.10 Доброе утро, страна Дракона		11.10 Доброе утро, страна Дракона		11.10 Доброе утро, страна Дракона		9.40 Деньги		9.40 Деньги		9.40 Деньги	
12.00 У всех на устах		12.00 У всех на устах		12.00 У всех на устах		12.00 У всех на устах		10.00 Православный календарь		10.00 Православный календарь		10.00 Православный календарь	
12.30 Чародей. Страна Великого Дракона		12.30 Чародей. Страна Великого Дракона		12.30 Чародей. Страна Великого Дракона		12.30 Чародей. Страна Великого Дракона		10.35 Подкум		10.35 Подкум		10.35 Подкум	
13.25 Музкальный ринг - Новое поколение		13.25 Музкальный ринг - Новое поколение		13.25 Музкальный ринг - Новое поколение		13.25 Музкальный ринг - Новое поколение		11.05 Санта-Барбара		11.05 Санта-Барбара		11.05 Санта-Барбара	
15.00 Вести		15.00 Вести		15.00 Вести		15.00 Вести		12.00 Графикан		12.00 Графикан		12.00 Графикан	
15.30 10 лет Дому моды		15.30 10 лет Дому моды		15.30 10 лет Дому моды		15.30 10 лет Дому моды		13.30 Моя семья		13.30 Моя семья		13.30 Моя семья	
16.20 Маленький б													

БУРЯД ЧИЭН

18.45 Байлан	18.05 Встреча с... Актером, лицей-интерната N	18.10 Реклама	18.40 Аренда
19.00 Бурда, ором	18.20 «З. 4...» Солженицын, Ж.Б.	18.25 Реклама	19.40 Современно скретно
20.00 Гурия	20.00 Герои... Донин, Домбровский	20.15 «Уважаемый членовка з. с.»	15.35 «Мунка эзулх. Аналитич
23.50 ГСИ-фильм	21.30 Мастера и мистери	16.25 «Любимые бразильца	20.40 Старая... отара. Год 1971.
00.40 «Ильинская. Они решают жить вместе. И все-то у них было замечательно, пока Федор-большой не женился на Наташе.	14.30 Программа мультильмов	21.45 Санто-Барбара	01.35 К-2, муз. «Буряад чиэн»
01.10 Дежурная часть [до 01.40] 01.25 Горячая десятка [до 02.25]	15.00 «История авиации»	21.45 Санто-Барбара	01.35 Моя семья
13.25 Рек-парод	16.00 Мир животных. Жабы	21.45 Санто-Барбара	02.30 Русский бой
13.30 Мастера и мюзик	16.30 Час Диснея. «Гуфи и его команда»	21.45 Санто-Барбара	03.20 Психологическая драма «Альфред» (Швеция)
14.30 Программа мультильмов	19.00 Час Диснея на СТС. «Гуфи и его команда»	21.45 Санто-Барбара	03.15 Кинональная молодчина
15.00 «История авиации»	19.30 М/ф «Чокнутый»	21.45 Санто-Барбара	01.35 «Кинональные новости
16.00 Мир животных. Жабы	10.00 Т/с «Мелроуз Плейс»	21.45 Санто-Барбара	20.30 Республикаанске новости
16.30 Час Диснея. «Гуфи и его команда»	8.30 Т/с «Динозавры»	21.45 Санто-Барбара	21.00 Вести
17.00 М/ф «Чокнутый»	9.00 Час Диснея на СТС. «Гуфи и его команда»	21.45 Санто-Барбара	21.35 Аншлаг
17.30 «Клип-презент»	11.00 Т/с «Полицейские под прикрытием» [до 12.00]	21.45 Санто-Барбара	22.35 Творческий вечер Галины Великановой
18.00 «История авиации»	7.00 Информационная программа «20.00» (повтор от 14.05.98)	21.45 Санто-Барбара	01.45 Копьевые автоноки [до 05.30]
18.55 «Рек-парод»	7.00 Информационная программа «20.00» (повтор от 14.05.98)	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
19.00 Т/с «Беверли Хиллз 90210»	7.30 «Сурян» ("Новости" на буря) 20.00" (повтор от 14.05.98)	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
20.00 ОТВ представляет "Красный угол" (новтор)	7.40 «Большой круг» (повтор)	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
20.30 Мультфильм	8.10 Музыка на СТС	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
21.00 Т/с "Мелроуз Плейс". Первая часть заключительной серии	8.10 Музыка на СТС	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
21.00 Т/с "Мелроуз Плейс". Первая часть заключительной серии	8.30 Т/с "Динозавры"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
21.25 Рек-парод	9.00 Час Диснея на СТС. "Гуфи и его команда"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
22.00 Т/с "Мелроуз Плейс". Прикрытием	9.30 М/ф "Чокнутый"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
23.00 Телевиз. многосерийный х/ф "Отступник"	10.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.05	10.00 Час Диснея на СТС. "Гуфи и его команда"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.45 Байлан	11.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
19.00 Бурда, ором	12.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
20.00 Гурия	13.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
21.00 Герои... Донин, Домбровский	14.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
22.00 Герои... Донин, Домбровский	15.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
23.00 Герои... Донин, Домбровский	16.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.05	17.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.45 Байлан	18.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
19.00 Бурда, ором	19.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
20.00 Гурия	20.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
21.00 Герои... Донин, Домбровский	21.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
22.00 Герои... Донин, Домбровский	22.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
23.00 Герои... Донин, Домбровский	23.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.05	24.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.45 Байлан	25.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
19.00 Бурда, ором	26.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
20.00 Гурия	27.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
21.00 Герои... Донин, Домбровский	28.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
22.00 Герои... Донин, Домбровский	29.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
23.00 Герои... Донин, Домбровский	30.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.05	31.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.45 Байлан	32.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
19.00 Бурда, ором	33.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
20.00 Гурия	34.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
21.00 Герои... Донин, Домбровский	35.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
22.00 Герои... Донин, Домбровский	36.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
23.00 Герои... Донин, Домбровский	37.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.05	38.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.45 Байлан	39.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
19.00 Бурда, ором	40.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
20.00 Гурия	41.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
21.00 Герои... Донин, Домбровский	42.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
22.00 Герои... Донин, Домбровский	43.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
23.00 Герои... Донин, Домбровский	44.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.05	45.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.45 Байлан	46.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
19.00 Бурда, ором	47.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
20.00 Гурия	48.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
21.00 Герои... Донин, Домбровский	49.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
22.00 Герои... Донин, Домбровский	50.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
23.00 Герои... Донин, Домбровский	51.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.05	52.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.45 Байлан	53.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
19.00 Бурда, ором	54.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
20.00 Гурия	55.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
21.00 Герои... Донин, Домбровский	56.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
22.00 Герои... Донин, Домбровский	57.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
23.00 Герои... Донин, Домбровский	58.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.05	59.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.45 Байлан	60.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
19.00 Бурда, ором	61.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
20.00 Гурия	62.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
21.00 Герои... Донин, Домбровский	63.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
22.00 Герои... Донин, Домбровский	64.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
23.00 Герои... Донин, Домбровский	65.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.05	66.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.45 Байлан	67.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
19.00 Бурда, ором	68.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
20.00 Гурия	69.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
21.00 Герои... Донин, Домбровский	70.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
22.00 Герои... Донин, Домбровский	71.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
23.00 Герои... Донин, Домбровский	72.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.05	73.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.45 Байлан	74.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
19.00 Бурда, ором	75.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
20.00 Гурия	76.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
21.00 Герои... Донин, Домбровский	77.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
22.00 Герои... Донин, Домбровский	78.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
23.00 Герои... Донин, Домбровский	79.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.05	80.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
18.45 Байлан	81.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
19.00 Бурда, ором	82.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
20.00 Гурия	83.00 Т/с "Голова Гермиона"	21.45 Санто-Барбара	ОТВ
21.00 Герои... Донин, Домбровский	84.00 Т/с "Голова Гермиона"		

Сагаан бинён, 5 шара мэнгийн, унандаа нуудалтай ёдэр. Бурхандын мүргэхэ, сахиуса тахиха, лусуудтаа үргэл үргэхэ, бүлээд оо даллагын абааха, эм найруулха, буян хэхэ, замдаа гараха, юумын худалдаха, худалдаажа абааха, эд бүтээхэ, дасан

тудахадаа, модон хохи шинартай, албанаа һайн үйл үйлэдэхээр бөнэ, муу хонинолонтой байха гэдэг. Тинимээс урдахи ажалаа хээдээ үнжэбэл, дээрэ байха. Энэ ўдэр хүнэй үншье абаагүй наа болох.

Гарагай 7-до хуушанай 20 (майн 16).

XVII ЖАРАНАЙ ШОРОЙ ШАРА БАР ЖЭЛ (1998-1999 ОНУУД)

ХАБАРАЙ ҮҮҮЛ ҮЛДЛАН ПҮҮ ҺАРА

Буряад лите	15	16	17	18	19	20	21
Европын лите	11	12	13	14	15	16	17
Гарагай Нэрэ Үдэр	Дадаа Һара понед.	Мягмар Марс Вторник	Лагба Меркури среда	Лурбэ Юпитер четверг	Баасан Солбон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнэз Үдэр	Шврд морин	Шэрэгшан хөчин	Сагаан бишэн	Сагаан тавхяд	Хара нохой	Хэрэгшан гэхдэй	Хүзэ хулганд
Мэнэг	7 улаан	Багаан	Багаан	Чигдэгийн	Зхувэ	2 хара	16 сагаан
Нуудал	Пүмэр	Огторгой	Унан	Чулд	МОДОН	Хин	Сэл

Гарагай 2-то шэнын 15 (майн 11). Дүйсэн ёдэр.

Шара морин, 7 улаан мэнгийн, түмэртэй нуудалтай ёдэр. Бурхандын мүргэхэ, зальбарх, тэнгэри тахиха, эм найруулха, наа утадхалтын хэрэг бүтээхэ, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдэй бариха, тэдэнийн арамнайлха, даллага абааха, бүлэгнүүдэй амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, лусуудтаа үргэл үргэхэ, нүхэ малгаха, тарилга эрхилхэ,modo отолхо, тангригаа болюулха, агуури хэхэ, Наранды, Нарада, Үүрэй Солбондо мүргэхэ мэтин үйлэнүүдэйтэй байна. Зүгөөр улай гаргаха, шуна ханааха, зүгээр хадхаха, мал эмнихэ, хүншүү хөрбөх гаргаха, үхийн хүдээ оидоо тээшэн ябуулаха мэтин үйлэнүүдэйтэй мүү. Энэ ёдэр хүнэй үнэ аbabal, шог шарайн үнгэ зүйн мүудаха.

Гарагай 5-да хуушанай 18 (майн 14).

Сагаагашан тахяа, 4 ногоон мэнгийн, хадаа уулдаа нуудалтай ёдэр. Бурхандын мүргэхэ, бурхан, сахиуса тахиха, лусуудтаа үргэл үргэхэ, ваджрын (очирой), пүрбийн хариулаа хэхэ, гэрэй нуури табиха, эм найруулха, үгэлтигэ үгэхэ, дасан (дуган), субарга, сэргэ бурхан, ном арамнайлха, сангари хураха, маани сахиха, сүглэе зарлаха, наа утадхалтын ном уншиулха, даллага абааха, бисалгын үйлэдэхэ, лүн абааха, бурханай ном уншилаа, үзэгти нуураха, ном номнох, тэрэнийн шигнаха, замдаа гараха, зурхай шудалха, буян хэхэ, дайсанине дарааха, замуу мал эмнихэ, даагадай нүүд, дэлхийн тайраха, тангригаа болоулха, modo нуулагаха, гэрэй нуури табиха, гэр бариха, мори, сар нургаха мэтин үйлэнүүдэйтэй байна. Гэбэйн түшиллээ эзэлхэ, ех үйл өхнэхэ, дасан (дуган), субарга, сэргэ бурхан, ном арамнайлха, сангари хураха, маани сахиха, сүглэе зарлаха, наа утадхалтын ном уншиулха, даллага абааха, бисалгын үйлэдэхэ, лүн абааха, бурханай ном уншилаа, үзэгти нуураха, ном номнох, тэрэнийн шигнаха, замдаа гараха, зурхай шудалха, буян хэхэ, дайсанине дарааха, замуу мал эмнихэ, даагадай нүүд, дэлхийн тайраха, тангригаа болоулха, modo нуулагаха, гэрэй нуури табиха, гэр бариха, мори, сар нургаха мэтин үйлэнүүдэйтэй байна.

Гарагай 1-дэх хуушанай 21 (майн 17).

Хүхэ хулгана, 1 сагаан мэнгийн, голдаа нуудалтай ёдэр. Бурхандын, сахиусадтаа мүргэхэ, зальбарх, буян үйлэдэхэ, онгодын, тэнгэри тахиха, лусуудтаа үргэл үргэхэ, үүдээр гаргаха, юумын худалдаха, үрээ таряа тариха, ном номнох, тэрэнийн шигнаха, замдаа гараха, зурхай шудалха, буян хэхэ, дайсанине дарааха, замуу мал эмнихэ, даагадай нүүд, дэлхийн тайраха, тангригаа болоулха, modo нуулагаха, гэрэй нуури табиха, гэр бариха, мори, сар нургаха мэтин үйлэнүүдэйтэй байна. Гэбэйн түшиллээ эзэлхэ, ех үйл өхнэхэ, дасан (дуган), субарга, сэргэ бурхан, ном арамнайлха, сангари хураха, маани сахиха, сүглэе зарлаха, наа утадхалтын ном уншиулха, даллага абааха, бисалгын үйлэдэхэ, лүн абааха, бурханай ном уншилаа, үзэгти нуураха, ном номнох, тэрэнийн шигнаха, замдаа гараха, зурхай шудалха, буян хэхэ, дайсанине дарааха, замуу мал эмнихэ, даагадай нүүд, дэлхийн тайраха, тангригаа болоулха, modo нуулагаха, гэрэй нуури табиха, гэр бариха, мори, сар нургаха мэтин үйлэнүүдэйтэй байна.

Гарагай 6-да хуушанай 19 (майн 15).

Хара нохой, 3 хүхэ мэнгийн, модондо нуудалтай ёдэр. Иүүл наадаа хара нохой ёдэр

САНСАРАЙ АЯЛГА

Аяар холын Сансархаа

Аялга татаан буубал даа.

Шэхэндэм гэнээ шэбэнхэндэл юм,

Шагныш, дуулыц, - гэнэндэл юм.

Дабталга: Сэлгээн ирагуу сансарай аялга

Сэдхэл ухаандам жэриенэл даа.

Улаан, хүхэ элшэнүүдэйтэй тааны залган буунал ха.

Уужам мүштээ юртэмсын-Уянгатаа дууниниин энэл ха.

Дабталга: Ямар наийхан хүгжжэй бэ?

Яжаа энэниин хадуумаар бэ?

Мэри Хамгушкеева

Янза бүриин нөлонгоор эз. Ялалзан байнаад гэхээр

Дабталга: Сагаан, ягаан түяануудад Сэдхэлмийн хүлгөөн байна

Сэсэг мэтэ һалбарх юм, Сансархаа дуунуудад

Мүндэлхэ юм.

Дабталга: Мүнэтэ Сансар гэрэлтэх юм.

Мүнгэл алтаар ялалзаха юм, Одоо таагаад үзэл, - гэнэл хаяа.

Одото харгы заанал ха.

Дабталга:

Чингис хадгайтай байнаадаа дийлдэжэ, хэрэйд үлас нүүнэйн

«ДУХЭРИГЭЙМНИЙ» ЛИТЭ

Долоон зуун тушан табан жээлэй саада тээгэх гү, али 1263 ондо Ордой алдартай сэргэгшэ

Александр Ярославович Невский наацаа бараан юм.

Ярослав Всеиводовичын хүбүүн Александр 43 наацаа

наацаа бараашаа, ордадаа таалоо тон ихээ юумз хэжэ

урдишэн байна. Тэрэ 16 наацаа Новгород хотын

воеводо болоод, арбан табан

жээлт түршадаа тэндээ буунаа

түүхээдэй. 1252 ондо Владимир

хотын воеводо болоо нэн. Тэрэ

1240 ондо шведүүдэй илаан,

1242 ондо Чуд нуурай мульхэн

дээрэ Германын рыцарынүүдэй

илаан юм. Тийгэжэ тэрэ

Ордой баруун хилүү

хамгаалж шадаа бэлэй.

Александр Невский

өөрнгөө дураар Бат хаандаа

ерэжэ, үргэхэн хүбүүнинь

болоож, Бат хаанай хүбүүн

Сартагай ахадүүн болонон юм.

Долоон зуун сэргээн табан

жээлэй саана 1203 ондо, Жамуха

Чингисийн урдаанаа июусаа

зөхөжжо, тэмсэжээ хийлгэн

байна. Тэрэ 1240 ондо

Чингисийн түрэлэй болох

Жамухын таладаа орж

тэмсээд, тэрэнэйнгээ

дийнэхэдэй, Чингисийн зарлиг

бэлэгээр дамжуулан эльгээдэй.

Тэрэ 1240 ондо Алтан

уласай шэнэ хаанай зарлиг

бэлэгээр дээрээс үзэлгээрээ нүүдэн,

хүлеэж абдаг ён заншалтай

бугаа. Тийгээндэй Чингис

үргэхэнхэо гараад, мориндоо

мурдож, энэхүүнэйн байна

чингисийн түрэлэй болох

бүнгээдэй буунаа

тээвэрээдэй буунаа

Майн 9 - Илалтын үдэр

грамотануудаар шагнагдаа.

Аба, эжийнээс Ноёнхондоо ерэдэг захяа бэшэгүүдээс гадна, мун Улаан-Үзээд ажаллахаа байсан Балентина Багмаевна эгэшэмни эльгээнээн бэшэгүүд намайе ехээр баясуулан, урма зоригыемни бадараагшаа нэн. Нэгтээ эгэшэмни «Буряад-Монголой

ҮҮРӨӨТЭЙ САГАЙ БЭШЭГҮҮД

ДАЙНАЙ шэрүүн шангаа үедээ Сэндэмээ эжы Багма аба хоёрни Сэлэнгийн аймагай Ноёнхон сомонийнгоо тарагч ажалдаа хүдэлдэг байгаа. Балентина эгэшэмни Улаан-Үзээд ажалдагаа нэн.

Аба, эжийн үзэг ном мэдээгүүдийн тарагч ажалдаа хүдэлдэг байгаа. Үзэг бэшэг бэшүүлжэ, намдаа баруун фронт руу эльгээдэг байгаа. Үзэг бэшэгүүдийн тарагч ажалдаа, аба, эжийнээс нюураараа уулзажан шэнгийн аргагүй баярлахаш даа. Эжы, абымни нэрээс намдаа бэшэг бэшээд, фронт эльгээдэг байсан хүршигийн Петя хүбүүн тишигээ Цайдам нютагийнгаа болоон жэлэй нүргүүлига нүржээ байгаа.

Энэ нүргүүлийн дүүргэмсээрээ, Петр Хайдапов арбан дүрбэтийнхөө эхилээд, түрэл колхоздоо элээд ажал хээн байна. Тарян ажалдашье, мал ажалдашье үзэр үнүүгүй ябалсаа. Дайн байлаанаа шэрүүн шангаа тэрэг сагта сэргэгэй ара талага үзэнээн Петя мэтын арбаад наанай түлмэр заахан хубууг, мун үбгээд, хүгшээд, үнагаа, басагаа колхозийнгоо ажал хүзүүмжийн заримдаа үлэн хооноор, ябага нюсэгөөр хэжэ байгаад, фронтын сэргэшээс эзээ хоолоор, хубсаа хунаараар хангагаа бэлэй.

1950 ондоо гурба гаран жэл соо

С о в е т
Армидсаа алба
хээг, Петр
Цырендашиевич
түрэл
колхоз доо
бусажа, фермын
учетчигоор
хүдэлвээ. 1954

ондоо эхилэн, хүтэлбэрилхы тушаалнуутаа дэбжүүлэгээ. Түрүүн ОТФ-е даагашаар, удаань колхозийнгоо түрүүлэгшын орлогшоор ажалдаа. 1961 ондоо хийшоо Петр Цырендашиевич ХХ партсъездин нэрэмжэтэ Ноёнхонийнгоо колхозийн түрүүлэгшээр 14 жэл шахуу хүдэлвээ. Урдань энэ колхоз экономикингоо талаар гээгээнги ажакы байнаа, Петр Хайдаповай хүтэлбэрээр ажалдажаа, ашаг олзо ехэтэй, баян ажакы болож хүгжээн юм. Түрэл колхоздоо удаан ажаллаад, П.Ц.Хайдапов Сэлэнгийн аймагай «Бестужевский» совхозийн дүүрэгтээр дүрбэн жэл соо хүдэлвээ.

Хүдэвээ ажакын үйлээдэриин биштэй бэрхэх хүтэлбэрилэгээ Петр Цырендашиевич эрдэм мэргэжээс улам дээшилүүлхээс оролдогаа нэн. Улаан-Үдийн совет-партийна нүргүүлиши агрономийн тарагч, Хабаровскын партийна дээдээ нүргүүлиши хүдэвээ ажакын тарагч тэрэдүүргээн юм.

Петр Цырендашиевич Хайдапов Буряад Республикин Берховно Советийн депутатаар нүнгэгээс баганаа хийшоо ямаршийе ажалдаа үнэн сэхээр, урагшаа наанатайгаар хүдэлнээндээ түлөө коммунист Хайдапов «Хүндэлээд Тэмдэг» орденоор, олон медаль,

үнэн» газетэдээ хэблэгдэхэн багахан тэмдэглэл хайшалаа, бэшэг соогоо хэжэ намдаа эльгээнээн юм. Тэрэ бэшэгын гимнастэркынгоо хармаангаа удаан хадагалж явааб. Сүлөө сагай гарахадаа, тэдэниен дахин дахин баясан уншагад бэлэй.

Эгэшэмни Ноёнхонийнгоо нүргүүлига нүрааг, нютагтаа ажалдаа. Удаань бухгалтерий курсадаа нүрааг, республикингаа ниислэлээ ерэжэ, счетоводой, бухгалтерий ажалдаа хүдэлвээ. 1940-өөдөр онуутаа Балентина Багмаевна Улаан-Үзээдээ городийг түсдэхэхээ комитетэдэй социальна тэдхэмжийн тарагчийн даагшар, БМАССР-ий социальна тэдхэмжийн арадай комиссарий орлогшоор ажалдаа. Фронтовтуустаа, тэдэнэй гэр бүлэдээ түнхэлээ зорилго Балентина Багмаевнагай гол анхаралдань байсан юм.

Дайнай урдахана, 1958 ондоо би Ноёнхондоо долоодохиши дүүргээд, Улаан-Үдийн багшины дунга нүргүүлига (педрабфагта) ороо нэн. Первомайска (мунёө Линховоиной) гудамжын 14-дэх дугаарай олон байратай хамтын (коммунальны) гэртээ би Баля эгэшингээ байглаа нэн. Мун тэрэл гэрэй нүгөөдээ байрадаа минии наанай Миша Сонголов гэжэ Буюхоной (Дундартай Тарасын) хүбүүн Елена эгэшынгээ байглаа нэн. Миша Сонголов бидэх хоёр рабфагта

суг нүргүүдээд, нэгэ партада эзргэлээд нүүдэг, сугтаа нүргүүлихаа ерэдэг, шатараараа наагдаг, хахасашагч гүйтэ хани нүхэд байгааби.

Тээз Эсэг орондоо хамгаалын дайн эхилжэ, 1942 оной февралин эхеэр би сэргэгэй албандаа абланаа байнаа. Миша нүхэрни бээ муутай байжаа, армцаа татагдаагүй нэн. Тэрэ сагнаа хийшоо Миша бидэх хоёр бээ бээдээ бэшэг бэшэлэсэдэг байгааби. Фронтдоо эльгээнээн 19 бэшэгээс Михаил нүхэрни наринаар хадагалж байгаа. 1944 ондоо хүндэвэр үбшэлжэ, Миша наанаа бараа гэжэ эгэшээс дуулаад, ехэтэ шаналан гашуудаа бэлэй. Михаил Соронович нүхэрэймни хадагалж яваан минии бэшэгүүд, өөрүүн нэгэ бэшэгтэй хамта «Отзовись, память!» гэжэ согсольбори ном соо 1990 ондоо хэвлэгээндээ байна. Тэрэ номий 39-55 хуудаануутаа минии толилон «Слово о друге Мише Сонголове» гэжэ гаршаг доро гурсалгаа бии.

Ингэж тывдээ ажалдаг, фронтдоо гайдалдаг хүнүүдэймийн хоорондоо тарагчай нягта холбоо барисаатай байнаашины, фашистнуудые илаанаймийн эрхэ нүхэсэнүүдэй нэгэниийн байгаа гэжэ дайнай үеын бэшэгүүд манга элеэр гэршэлэн харуулна.

Ц.Б.БУДАЕВ,
ажалай болон
дайнай ветеран,

УРАН зохёолшоо Доржопалан Дымбрыв «Ажалшаархин» гэжэ туужаа соогоо Хэжэнгийн аймагай багахан 68 үрхэтэ буряад нууринай дайнай үеын хүшэр хүндэ ажабайдаалье бодото нюурнуудаарин, тэдэнэй габшагай Илалта дүтэлүүлхээ зэмээлээ ажалаарни харуулжиний тон нохирхолтой.

Би өөрынгөө уг нагасанарые бодото нэрээринь уншажаа, тэдэнэйнгээ дайнай

халуулаад, моридоо амаруулаад, ямаршье гүнзэгы бордоон, хүйтэнцье хаань, үнэдээ адуулхаяа Хэжэнгийн голийн урдаа бээ гарагшаа нэн даа. Эжимни иигэж хэлэгшэ нэн: «Үбэлэй үдэрэй хэдэй богонишиье хаань, эсэнхэй, хубсаа хунаар муутай эхэнэрнүүдээ мал адуулхадаа, үдэр ошожо үгэгшэ угы бэлэй даа. Хатанхай бургаанай узууртаа гал носоожо, гарсаа, араа үбэрэе

«АЖАЛШААРХИН» ТУУЖА СОО - АГУУХЭД ДАЙНАЙ ҮЕ ТУХАЙ

үедээ юу хэжэ гарынчын уншахадаа, сэдхэлээ хүдэлгэн баясахаа зуураа, өөрынгөө Хөөрхэ нютагийнгаа тэрэ үеын хүбүүдээ эхилээд, үбгэд, хүтшэд хүрээр яажа шадал зэргээрээ Илалта дүтэлүүлсэнээн тухайнь дурсаха хүснэгтэй.

Тус ном уншахадаа, нөнин баримтатаа кино хараан шэнгийн тэрэх холын үедэхи үхибүүн яваан наананааш эхилээд, эхэ эсэгүүмийн, түрэлхид, танил зоноймийн дүрэ, баатаршалга эли тодорхой харгадаадаа гэхэ юм.

Хэрбээ Самба хүгшэнэй аша, Дампилай хүбүүн, Дондогжабай гүүртэн нүнин харуулшанаар дахаа үмдээж, буу бариж, үбэлэй нүнин хүйтэндээ шириг эрэ хүнэй ажал даажа хүдэлнэн тухайнь уншахадаа, хаалишад, 7 эхэнэрнүүдэй баатарлиг ажал, сар хүлээж аяар Хурьгад үбэндэ ошодог байнаанийн, дайнхаа тэрье дэхэн бандидуудтай ушаралга, тэдэнтэй тэмсэлгэ гээшэ үнэн бодото байдал байгаад даа.

Бидэ, гүүртэн үхибүүд алдартай, Дансаран Доржогутабай, Жэгжэдма Аландуевна бүхы наанаараа Эдэрмэгтээ эмшэн аргашан яваан гээшэ. Үхибүүдийн Энхэ-Булад, Серафима гэгшэд олон үхибүүдэй эхэ эсэгэ. Тус ном уншaa бол, автортаа гүнзэгүүдээ бэлэй.

Семён Калённый лётчигийн эмшэлжэ, аргалдан хүрэлжээдэй эхэ ажал хэрэг бүтээгээд даа. Залуухан Дулма-

Ханда басаганшье лётчигийн эхэ ажануудагаа бэлэй. Жамбалай Жана-Дара, Базар-Дара хүбүүдэй эжы Сэргмаа гэжэ нэртэй нэн, хоёр хүбүүдээ дайндаа тардохуулаад, үдэр үүни илгандыг хүдэлжэл ябадаг байгаалдаа. Үүнииндээ гар тээрмээр ороо татажа, забарууха, хилээмэнэйнгээ талха гаргаха. Ороононшье олдохонь бэрхэтэй саг байгаа. Малшад хадаа сагаан эдээгээрээ хооллодог нэн бэзэбди.

Жамбалай хүбүүд бүтэн бүлээн дайнхаа бусажа ерээд, олон үринэрэй эсэгэ, үбгэ эсэгэнэр болонхой нютагтадаа ажануудагаа. Зохёол соо бодото геройн нэгэн нэдээ Доржын басаган фельдшер Балжидма Аландуевна бүхы наанаараа Эдэрмэгтээ эмшэн аргашан яваан гээшэ. Үхибүүдийн Энхэ-Булад, Серафима гэгшэд олон үхибүүдэй эхэ эсэгэ. Тус ном уншaa бол, автортаа гүнзэгүүдээ бэлэй.

Илалта шигэжэ шэрээлсээ бэлэй

Мүн колхознүүдай суглуулж мүнгэ зөөрөэр «Колхоз-Комсомол» гэхэн самолёдуудшье хaa хаанагүй бүтээгдэхэн лэ гээшэ ааб даа.

Дайнай үүлшын жэлнүүдэй үе багаа ёнотай. Минийн Хөөрхэ нютагтаа, «Манай-Ажал» гэжэ нэртэй колхоз байнаа, түрүүшний трактористка Гармын Дулма гэжэ шамбай басаган түрүүшний колёсно трактораар газар хахалжа эхилэнхэй намтардтай. Удаань Дармажабай Гармаанда гэжэ басаган мүн колёсно трактор жолооджо, хамтын ажалдаа хам оролсожо ябагшаа нэн. Мүн эдээ басагаднаа үндэр наанай эжинэр аша, зээнэрээ үргэлсэжэ, буянтай жаргалтай нютагтаа нүудаг юм.

Эдэнэрэй үлэхэн наанандань Элүүр энхэ ажануудад үрээ.

Түгэсхэдэн «Ажалшаархин» гэжэ номийн удхаар нютаг бүхэндээ залуу нүхэдэй үргэн хөөрэлдээ үнгэрэгжэ, нютагаархидайнгаа Илалта шэрээлсэн тухайнь илангаяа ургажа яваан үхибүүдтэй хөөрэлдээ эмхидхэхьетнай дурадхаха хүснэгтэй.

АВТОРЫАА: Энэ ном бэшэнэн уран зохёолшодоо уншагшадай зүгнээ гүн сэдхэлэй баяр басаган түрүүшний эхэнэрээ үргэлсэжэ, буянтай жаргалтай нютагтаа нүудаг юм. Роза ДАШИЕВА, багша. Улаан-Үдэ.

Эсэгэ Орооо
хамгаалгын Агууехэ
дайнда унаан алдарт
хүбүүдэй гэрэлтэ
дурасхаал хэзээдэш
мунхэ! Үндэр түшэлгэ
- аба гэдэг хүниие
мэдэнгүй, эхынгээ
нэрээр обог хэн
буяад зон тоо
тоомшогуй.

Тус поэмэ гүн
гүнзэгы удааараа
уншагшадай досохиине
доно логохынгоо
хажуугаар, эхэ хүнэй
унжэгэн сэдьхэл
унэншэмэ хурсаар
уюнгатуулан харуулна
Баян, үян, нугархай.
хэлэн гээ haа, энэ
зөхөолдо онсо
хабаатай.

Өөрөө абатай (мун
лэ дайнда хабаа-
далсаан) үдэхэн
авторай түшэхэ
эсэгэгүй далижаан
танил, олон
талануудтаа зөхөолоо
зориулханин
найхан.

Нүүлэй үеин
худхалян сооюо гэнтэ
ялас гэхэн тус поэмэ
тухай олонийн
уншагшад наамжа-
нуудаа хэлэхэ аабза
гэжэ найдагдан.

В.ЖАЛОВ,
 хэлэ бэшэгэй
 эрдэмэй кандидат,
БГУ-гай кафедрые
 даагша.

Бальжинима Юндунов

Балмаев, Лхамаев, Пылжитов, Жалмаев, Бутшитов, Долгоров, Ухинов, Дулмаев, Сэргэмаев, Янжимаев, Сэсэгэй ... — бэлбэхэн һамгадай бээтэ хүбүүг — абын шарай, эсэгын даамай утын даасын үзэнгүй өөдөө болонон, эхынгээ үндэр нэрье абажа, унагаангүй ябанан олон тоото танил таладаа ЗОРИЮУЛНАБ.

ДОЛООН УЛААН НАНАН

ПОЭМЭ

1.
 Үдэрэйш ошохогүйн гэжэ
 Үйлэтэйхэн бэлэй даа - аа-яа!
 Ойрын хүн бэшэ һаань,
 мэдэжэ,
 «Арбатай!» - гэхэб хaa-яа...
 Тэрэ, энэш гэнгүй,
 Тоолоо haа үдэрш гээнгүй,
 Торгон улаан
 Тэршээ эршэ
 Түргэн наамни ерэнхэй -
 Дэбхэр-собхор -
 Тэбхэр долоо хүрэнхэйб.
 Долоо хүрөөб -
 Долоон шархи таа үрөөб.
 Долод хүрөөб -
 Долоон дабаа тойрон харааб.
 Хойто үндэрэй оройдо
 Хээзэб даа нэгэ гардаал haа!
 Хамаг дэлхэйн шарайда
 Хэн байханаа хэлээл haа!..
 Долоо, долоо...
 Долоо гээд хэдэй бэлэй?
 Долоо, долоо... Эндээ
 Долонгир хүбүүн гүүлэнхэйб.
 Дүтэ, холынш танил зондо
 Дэмы бэшэ магтууланхайб.
 Удахагүй иигээд - маряатай,
 Утаар татаханаа сууряатай.
 Уг-маг даа, ногногор,
 Үнанай тунадаг намар.
 Удаан гээшэн даа!.. Ямар
 Юумэ ааб тэрэ нургуули?
 Юугээл хэлсэгшэб:
 «Гаргуулаа!..»
 Яхадань шабии гаргагшаб -
 Ядахадань гү, али
 шалихадань?..
 Угы даа, дээрээ ортоож,
 Үдэнэйш урда айжа!
 Ушөөл һайса -
 Эхилжэ ерээд бултые
 Үзэхэл байн даа,
 Үхэр, хонид шэнги
 Эдэ -
 Ондо ондоо
 Үзэгүүдье!

2.
 Уньягай хоорондуур
 наанжанаан
 Уршагар шара саарлан
 Олон дабхартаа, зузаандаа
 Үблэй хабартайн тэсээ даа.
 Уриш ганса үгэдэг юм бэшэ -
 Үдэр бүри хуулан,
 Үдэшэ бүри шуулан,
 Эжымни хэлэхэ: «Бэшэ!..»
 Астагар A-haa захалан,
 Асууха аалихан:
 - Бэеэр томо, тэнзэгэр,
 Бригадир Балтамтай?
 - Бэ!

- Тармуур шэнгимнай?
 - Тэ!
 - Тэжэн голёо һажаанхай,
 Тохир хүлөө жинихэй?
 - Ж!
 - Амаа ехээр ангайшанхай?
 - ?
 - Эмээл хотогоргай?
 - М!
 - Ёлог гэхэн нюдэтэй?
 - Ё!
 - Ёлог гэхэн нюдэгүй?
 - Е!
 - Хабшаг, ухбаад?
 - Хе! Гэ!
 ... Эхин нургуулиин тахахан
 Эрдэмэй гогшоо захахан.
 Эжымни намдаа зааха,
 Амыем тодон байха.
 - Энэмнай юун бэлэй?
 - А... АБ... АБА... -
 Эжымни гэнтэ
 Утаар һанаа алдаха.
 - Энэмнай хэн бэлэй?
 - Э... ЭЖ... ЭЖЫ... -
 Эжымни гэнтэ
 Уруугаа хараад абаха.
 3.
 Урсахан гэрэймнай гоёолто
 Улаан шэрэтэй гунгарбаа.
 Нахата, бурхад, сүгсэ абраад,
 Нэгэх хэдэн номой орёолто...
 Шара торгон мансытай -
 «Сагаан Шүхэртэ»,
 Дээрэ дээрэхээн
 Дүйрэлтэрэе уншадаг
 «Доржо Жодбо» энэ
 хэбэртэй.
 Ушөө саашань -
 Ухэл, нүгэл усадхагша
 «Алтан Гэрэл»,
 Угыш haа манай -
 Ухи хүүгэд, малай
 Убшэ хабша арилгагша
 Улзы хутаг «Банзарагша».
 Хургаараа бурхан тээшэ
 Харуулаа haа - нүгэл,
 Хулгайллан конфет гээшэ -
 Хараал шэнгэхэн үхэл!
 Ама, хамараа бүглэнгүй
 Амилхаш урдань эрхэгүй
 haа,
 Гунгарбаа шүтөөнөө
 татлоуургүй
 Голтүлэб танидагшье haа.
 Гансал... -
 Гуулин бурхадай арахана,
 Гурба-дүрбэн номой
 дорохоно,
 Гурбалжан шойнжон
 эххэлээ -

Гарахал, харахал бүхэндэм
 Гансаарандам юушье
 хэлээ...
 Нугалягаараа элэнхэй,
 Нюужа тэндэ дараатай,
 Бултаа адли хэмжээнэй
 Бултайд гэхэн саарланууды
 Мэдэхэгүй дээрэхээ,
 хэзээнэй
 Мэрэхб мэнэл
 асуудалнууды:
 - Эжы, энэ юун бэ даа? -
 Ургөөрөө заагаад абараб.
 - Яхашниб дээ... -
 Ямаршьгүй байтараа
 Залд гэхэншүү айтараа.
 - Харахаа һананаб!
 - Хараадшие яахашниб дээ...
 Халта томо болыш даа,
 Хүлеэ...
 Хүлеэл даа •
 Хоюулханаа,
 Хүбүүмни!
 4.
 Эжынгээ жиир лэ һалираанда
 Үнэз, буруугаа шобторжо
 Үлүү удаан нэтэрээндэ,
 Эдээшэг үдхэн үнгээтэй
 Үдэшын сугсагаар нэмэрээндэ
 Үлын нууhan
 Үсөөн тэды
 Эрхэ бурхаднайш шалаад,
 Эсэх ёнотой хал даа гэн,
 энээндээ
 Ульгам гэгшээр
 Өөрөөш мэдэнгүй үнэншоөд,
 Уудалшоо бэлэйб -
 Ухаандаа, саанаа, гэбэш,
 айнгаа,
 Улаан шэрэтэй
 Анхилhan гунгарбаа.
 Хүхэ бэхээр
 һайбарлуулhan
 Хуу адли бэшэгүүд, бэшэгүүд.
 Юун гэтэрээ хадагалуулhan,
 Юутэ юумэн гээшэ гү?
 Дүгэд гэтэр эбхээтэй
 Дундань нэгэ саарлан
 шэгээтэй -
 Дадал намдаа үзэгтэй,
 Дармал томо гаршагтай.
 Хуудаа тэннилгэн дэлгэнэб,
 һааритай хургаяа тулганаб -
 Аман соогоо бэдэрнэб,
 Иймэрхүү үгэ гарганаб:
 «ИЗ... ВЕ... ЦЕ... НИ... Е...» -
 Энэ юун гэнэ хаб иихэдээ?
 Орооуулши даа нургуулида,
 шамай
 Ойлгохол байхаб,
 «избэлээнни!»

5.
 Эсэдэггүй,
 Элэдэггүй,
 Элдэхэн нэхы архандал
 Энэрхы -
 Үнжэгэн хоёрхон гарай.
 Үдэртөө гэртээ үлэхэдэ,
 Ээрсэг-хөөрсэг ажалай
 Эрьоулгэ һабаа бүлэхэдэ,
 Өөрөө
 Ори гансаарханаа бэшэ -
 Эжынгээ үгэтэй,
 Эжынгээ нюдэтэй,
 Аяар зуун үхэрнүүдээ
 Алдангүй харанхайб.
 Тоонын тухай нюруудаа -
 Тоног моринойнго оройдо,
 Татан, матан сэхэлхэн,
 Түүдэгэй галда бариан,
 Татаанатай нуршуяа ургаяа
 Тохоногтоо хантархадаа,
 Тагар адуушантай нюргаяа
 Тухайш бэшэ һэн гэлэйб..
 Теэд нарибшалхада -
 Тон тэрэ, энэ гэлсээ хада,
 Татаанатай иимэ ургатай,
 Хай даа,
 Хэн үшөө бии хаб даа?
 Унаа моримни -
 Үнөөш досоомни!
 Эндэ олонш үгэмни
 Үсөөдэхэ гэхэмни!
 Хайшааш яарадаггүй
 Хашан Хулатай Балтын
 Хараанийн, алдуугүй,
 Хаана холоо түглийн,
 Хорёгийнмай гасууда
 Хүрэж буутарын саймийн
 ىэб гэшоод.
 Хүрэшоод байдаг һэмний.
 Хайшааш яараггүй Балта
 Хайшааб даа гэхээр юм халта
 Хаанаб даа холо
 Хэдэн жэл болохыш
 болонон.
 Хай даа, гансал соло -
 ىүлгэ үвшэ олонон.
 һалаг-һүлэг гэн оло -
 Хүзүү, һээрээ хүшэлдээдэ,
 Хүлдээ шүдэртэй мориндол
 Хаа-яа болодогго
 шоолууллад
 һомондош дайруулhan
 гэлсүүлдээг,
 Шорондош байхаар
 хэлсүүлдээг.
 Хурдан хүлтэй, шүдэтэй,
 Хорон юумэн хүсээтэй -
 Хойноноон үгэ таранхай:
 «һолообтой!» гээд гаранхай.
 Хүнэймнай тээд
 Хүлэйншье маяа түрэлхи.

Чурач чигээ

Хоонон зугаа хусад гэлдээд, өөнёо буураад болинги. Эй, эрын гээ ахаабша, үүрийн хүбүүн, хаанабши?! Үэр энэ мори аба!.. Хүхээн хилээмээ хүсэл залгихаш сүлөөгүй, Харайжа гаранааб мэдээгүй. Үүгэ! Хээзш миний хараагүй, хэн гээш даа энээхэн? Хэрмэн хоёр шэхээ һэр-мэрхэн үргэжэн? Ҳилам намай байшаан - Халтад гээ ha, айшаан? Уүрийн хүбүүн, танилса, Энээндээ ши һайса нилза. Мaa! - гээд, Муухайшаг болонон Мантан гэгшын саахар Мэшээгдли хармаанхаа гаргаад,

Залгалаа ута жолоо Зориута гартаам дүнгоец, Нюдартын зэргэ.саахар Нүтэе гартаам баруюлаад, Мэхэтэй хэнээр мийнэд гэн: - Мэрэжэрхи! - гээ һэн. Саахарай самсаал углууе Шадамарханаар түгдэлхэдэм, Намай Балта харад гээд, Нэмээ һэн: - Аманхаа хубааһан юумэн Ондоол юм, нэгэл ондоо. Үзэжэхли бэшынь мориндоо! Хоёр нюдөө Хаража, анижа байж амтархан, «Хүрд-хүрд!» Хатуу саахар химэлнэн, Хүрийн зээрдэш зүүхөөр гү, Халсан хээрэш зүүбөөр гү, - Баяр хүргөөб гэхэншүү Бүхын, дүхүн дохилзон, Бэе, самсымни хоншуу Бэдэрэн, дүтэлэн, үлүн, Бүглэртэрээ агаар норон, Байгаа бэлэй адагуусан.

6. - Үүрийн тэргэн, тэрэ талхяа Асал даа наашань. Энэ шархяа, Өөгшөөн яяраар, бү туша. Эрын хэлтэрхэй - Өөрэл ha, өөртэнь аша. - Ихгээд лэ байнаад дээ... - Эжмын угаар татахаар, Эмээл гэжэл танихаар Обою юум асархаар: - Алаа! - гээд сошоо. - Ай хөөрхү, энэмийн үшөө Амиды юм һэн гү? - Амиды гэжэ!.. Энэ муухайшии бухиндаа, Азаргануудаар апа-мана Аргагүйгөөр наншалдаа! Адуушан Тагарааш голоо, Ондоохон гаргүй болёо!.. - Бажаганахынгаа захаар Балта баа хараад абана халта. Эмээльшие тохогдоо, Оломьшье тагагдаа. Дээрэ даа дүрөө - Хээрэй суухаа дүүрээл ha, Хайшан гэхэб - дүүрээ! - Зай, алээлши! - Ойлгожо!.. - Эжмын сошоо, айжа. - Орхил даа!.. - Үреөхэн гараараа гэлтэй Үргөөд намай Балта

Эмээл дээрэ тохono, Олгоод дүрөө үбинэ: - Эх! Үдэл ябанаш даа, Үүрийн гээ, хүбүүн даа!.. ...Хүзүү, дэлхийн дамжака Хүлөө дүрөөдэх хүргэхэдэм, Хүлээн, хүлээн дүхыхжа Хүдэлэнгүйгээр зогсодог, Хүл доогуурын гулдиржа Хэдэгэнээ гэтэн мулхихэдэм, һүүлэйнгээ нарин хилгаанаар нургал үзүүлнэн шабхададаг, һолонго татаан нюдэтэй, Хорогүй Хонин номгон сэдьхэлтэй, Хөөрхэй, һайхан ямар амитан һэм! Арбагар бага хাযнын Агта хүлэг бэлэй лэ. Абагүй хитүү наранаймни Алтан хуяг гэлэй лэ!

7.

Адуушан Тагарта адли Эмээл дээрээ һүүжэлдэн, Ута сагаан ургаяа Үрөөхэн гартаа дүүжэндэн, Тунга ногоондо умбаан. Тарган, гарнагар, . Тараан үхэрөө суглуулхаб - Тойрон намнан, Табжагархай соёруулхаб. Тиихэдэмни Тэндэ нэгэ Тусагаархан миний дайсан - Тонон сууха - Томо гэгшын Шаргал буха Мэнэл мэнтын хүлээхээ: Мушкуу түгсэгтэл хүзүүгээ Монсойлгохо.

һүүлдээн - «hoog-heeg» зоходон, Хоёр урда хүлөөрөө Хүрьхэз газар огдолон, Орон шэнги хабтагар Ургэн нюрган дээгүүрээ, Саанааа миний Сэбдэг урьяса, Шорой, тооно Шэдэлэх бурялса. - Угы даа, ээ гэхэш!

Узэхеэл миний үзэхэш!.. - Ургынгаа гогшоо мулталжа, Унагшиныгаа нюдэтэй бухын Ала руу Алдангуй нэгэй хайн Орёолгохоб - габжага. Хүлеэгдээгүй иимэ Хэрээгти аашаанаа сошон, һүүлээ дороо хабшан, Хулжад абааханаатай Хэлтэг-ялтаг бобирхонь, Хүхишэнхэй би габшага - Хойноноон, хойноноон Хэдэй-хэдэй - габ-шаб! - Холхондоонь заал haа Хүрэн, дүүлин шабхадан, Агуу энэ дайсанаа Айлгажа абаандаа! Узүүлхэлби даа байнаа, Үнгэгүй ханаанаа! Урбагар нюдэтэй, багжагар, Энэ мунхигар бухатай Үдэр бүрий дойдоддоод, Нэгэтэ ябагаар дайралдаад Намдуулжа ябахыем хараад, Намда туналха, халхалха, Намай бэээрээ аршалха - Шаргал бухатай Шанданааа үзэлсэхэ хүсэгтэй Абамни, Эсэгэмни, халаг,

Аяар холо дэа... Сэргэ... Албан тиймэ... Хэрэг... Арбан хада уулануудай, Арбан гол мурэнүүдэй, Арбан удаан Арьбан жэлэй саанаа Оржо нэгэтэл ерхэын Эжидээ Адляар Хүлеэхэб, Эжидээ Адляар Этгэхэб... Буруу, туталнуудаа барилсаад,

Байра байдалайн хамаг Бүхээр һайса уялсаад, Еурэнхыгээр гэртээ ороходоо, Сэргэгий ногоон хубсаатай, Сахилгаан курса Сардамал олон ордентой, Харагдаа, үзэгдөөгүй хүнэй Хоймортомнай Хотойжо нууха мэтэ, Томо, бүдүүн хүн - Түнамаршан болононо Танюулха, мэдүүлхэ гэжэ, Томоотой аалиханаар Үдээ татахаб. Тотогоо мүргэдэг Тиимэ томо юумэдэл, Тонгогод гэн Гэртээ орохоб. Төзд... гэрний Хоонон зандаа - Тэрэ хүмнай Ушоөл замдаа...

8. Хайшан гээд эжынгээ һанаа алдахынь болиуулхаб? Хайшан гээд эжынгээ Хүндэ бодолынь зайсуулхаб? Хараан «баабгай, шонодом» Халташье сожоо татахагүй. һүрэжэ гэнтэ бодохогүй, һүүлдээн хүхин энеэхэгүй. Хаа-яа нэгэ алдуулхадаа, Халта тигэжэ хүхээхэдээ, Гэмгүйб гэжэ мэдэхэб, Хэмгүйгээр өөрөө хүхихэб. «Үнээмнай хүхүүлбэл, эжы! Үлэбэлдэ һүгүй, һэшүй!..» Хара буун, халаглан, Харайжа гарахаа мэгдэхэндээ. Харин бинь элэглэн, Хүхихэлби даа мэхэлхэндээ. «Баана мэхэлээбши, холтоон, Байбаш даа нэгэ орилнон!..» Миний хойно төэд тоонон - Мэхэлүүлэн хүмнай хоонон. Уураа хүрөөд лэ, даб гээд лэ, Удааны нэгэ занад лэ, Эжымни намай адаглан Энээб гэхэ, наадалан.. Энэл гүб даа, энэл төэд! - Энээжэл байг эжымни, Ээрэтэрээ энээг! Иимэ хайхан шарайтай хүн Энэ дэлхэйдэ Оостойн мүн! Угы даа, байн дахинаал - Улаан нара Угтан-үтгэн Унгэ шарай удьхалааша Улаалзайн шашагар дэлбэдэл, Ураханаар задархан Урин уралнууд Агтан жэмыхэ... Эх даа! - Үнөөхил дорьбогүй болоол хаа-яа. Алаа тойрон агсааш ha, Алаашье гэхэгүй даруудаа, Тэндэ-эндэ хаа-яахан Тэршээ һолооб гунжадай Тэнэгын погсо болиуулдагтаа, Дотороо бүтүү шийгтээн Дорьбогүй Шаргал бухам намдаа Зайлралтадаа зариманхаа Зайтай дээгүүр ханагдаа. Нугжагар халуунай үнгэртэр Нуурай унанда үтэр Туухаар болоол ха үхэрөө. Тэрэ саг, хэбэрьинь, хүрөө. һээв гэрэймнай хажууhaа, Халээ малан добуунhaа Тугаар даллаан хүнине Тугаархаа хойшо отоноб.

байдал

Үрэбхеэд далииен Үрэбхеэд далииен Абаад ябашаха. Хүсэл бушхан буръясаад, Хүсэн лэ haа даа! Хамаг юумэн эрьеесэд, һанагшаар лэ haа даа!

9.

Үндэр һэн моримни, Дүрөөмни дээрэ - Өөрөө мордохо аргамни Угы һэн хээрэ. Шагта шэнги нэгэ газар Шалаатайш гээшэнь даа, бузар!

Сэнгүү гоё саг - Сээл набша сэсэг... Сэсэг, ногоогоорш Сэдьхэлээ шэмэдэг Сэлсэгэр басаган бэшэб. Зүгөөр даа - Залхуурад гээд, Заримдаа -

Моринойм гэдэхэ шүдэрнан Мангад тархи шүүрхээ Мэнэл гарваа һарбайгшаб, Мушхаад абаахаа һэдэгшэб. Наран соройн шангадаа: Намай мориим һажаадаг Нюургүй тэрэ һармагшан Мүнөө агшан, агшан, Хээрин сагаан хулганын Харанхы нүхэнэй үүдээр һүүдэр бэдэрэн - һүүдэр һэмээхэн орошио, һэрюүндээ хорошио. Хара хилэн Хээйтэй торгон хормойтой, Хушиу сагаан һүрэг-бүрэг Хээли үүлэд Хадын араар бултайгаад, һэрию дааг, һэрию дааг! Хүлеэхэдэ - Хари тиibэл ааг! Наран улам шангадаа: Наадайл даа гэхэндээл, Хүлэйм улые жэм-жэм Хүлэртэрийн гэжэгнүүлэн, Найргүй залуу зандаа һубай убайгүй гунжад һүүлээ үргэн гажаад, һоно, хэдэгэнэх хараа юм гү, Холхиндог али урьяа юм гү, Ишиш-тишишээ халин, Эрьютээ багтаажа ядан, - Эгээш наанаар аашалалдаа, Унинха оодоролдоо Эх даа! - Эгээл Энэ үедэ

Арбаншие хэдэгэнээ Алаа тойрон агсааш ha, Алаашье гэхэгүй даруудаа, Тэндэ-эндэ хаа-яахан Тэршээ һолооб гунжадай Тэнэгын погсо болиуулдагтаа, Дотороо бүтүү шийгтээн Дорьбогүй Шаргал бухам намдаа

Зайлралтадаа зариманхаа Зайтай дээгүүр ханагдаа. Нугжагар халуунай үнгэртэр Нуурай унанда үтэр Туухаар болоол ха үхэрөө. Тэрэ саг, хэбэрьинь, хүрөө. һээв гэрэймнай хажууhaа, Халээ малан добуунhaа Тугаар даллаан хүнине Тугаархаа хойшо отоноб.

Хоёр нюдэмни Холые шагааһан оониних... (Халта нуран наадг Хордоодш абаажа магад) Хииhanaан Хийдэн үни ошонхой: Хүнгэн сагаан Түмпин сооноо Талхатай шүлөө Халбагаданхай. Удангүй - Удэ үнгэрэнгүй - Ургын татаанханда уяатай Улаан тут (Уйтан болонон миний самса) Урялан, урялан, Урматай даллажа орохол даа: Унаанда үхэрөө туугаад, Өөрөө ерыш гэхэл даа! Улаан тут -

(Уйтан болонон миний самса) Урялан, урялан, Урматай даллажа орохол даа: Унаанда үхэрөө туугаад, Өөрөө ерыш гэхэл даа! Улаан тут -

Ургэлжэл тэндээ залаатаг! Уга голноо холо Орон түбидэ ябахадам, Улаан самсын намилзаан Отол намдаа һанагдахал. Аригүүн энэ дэлхэй дээр Амиадаржа байхадам, Удэр бүриин Удха шара Энэл добооюо Эшэтэхэл!

10.

- Эжы! - Юн бэ даа, хүбүүмни? - Эжы, хараагүй гүт? - Юу харахабиб, бэрхэмни? - Эжы, тэндэ нэгэ хүн!.. Ээм дээрээ погонтой, Энгэр дээрээ ордентой... ...Орилон, Бархиран, Хашхаран, «Ерээгүй, Ерэхэгүй!..» - гэн, Эжыгээ Аргадан, Энхэрэн, Эжидээ һүгэдэн, Тэбэрин, Тэрэ даа, тэрэ байхадаа,

Эрэ хүмби гэжэ мэдэрээб, Эхээс ехээр һанажа эхилээб, Эмээл мориндоо Эдирхэжэ захалааб... Абамни бусахагүй - Энээниие Эжынээ түрүүн Ойлгожо абааб. Удэржийш ошохогүйн гэжэ Уйлэгэйхэн бэлэй даа - аа-яа! Ойрын хүн бэшэ һаань, мэдэжэ,

«Арбатай!» - гэхэб хаяа-яа... Тэрэ, энэш гэнгүй, Тоолоо haа үдэрши гээнгүй, Торгон улаан Тэршээ эршэ Түргэн наhamни ерэнхэй - Дэбхэр-собхор - Тэбхэр долоо хүрэнхэйб. Долоо хүрөөб - Долоон шархи таа үрөөб. Хойто үндэрэй оройдоо Хэзээб'даа нэгэ гараал haа! Хамаг дэлхэйн шарайдаа Хэн байнаа хэлээл haа!.. Долоо долоо... Долоо гээд хэдэй бэлэй?

СОЛБОН ШУУМАР ОЮУТАДНАЙ

СОГТОЙ ГЭЭШЭН ГАИХАЛТАЙ

Оюутадай ехэ. наадаий нүүлшын шата Н.Бестужевай нэрэмжэтэ ород драмын театрой ордон соо үнгэртгэдээ. Эндэ БГУ-гай, БГСХА-гай, ВСГАКИ-гай түлөөлгөштэд хабаадаа. Зүүн Сибирийн гүрэнэй технологическа университетд ямаршье даа шалтаганаар оюутадаа эльгээгүй. Түгэсчэлэй энэ наадые Буряд Республикин Президент Леонид Васильевич Потапов хараа.

Оюутад ямаршье юумэ хэжэ шададаг, бүхын юмэндэ үрдидэг гэжэ хэлсэдэг. Оюутадны дуулахадаашье, хатархадаашье, хүгжэмэй инструментнүүд дээрэ наадахадаашье бэрхэ юм.

БГУ-гай оюутадай гүйсэдхэн «Манай хүбүүд», «Далайн эрьеед» хатар - нууд, хүдөө ажыхын академийнхидэй солонгос хатар, вальс, тахягай хатар, соёлыг академийн оюутан А.Верхушинай хатарнууд нюдэ хужарлама хайхан байгаа. Хореографийн номинацида БГСХА-гай түлөөлгөштэд шалгаралаа. БГУ-

Жигжитов (БГСХА), Андрей Федотов (ВСГАКИ), БГСХА-гай хүбүүдэй бүлэгэй «Шинийн түрээн үдэр» гэжэдуу, Зоригто Дамбиевай (БГСХА) «Намжаа үдэшэ» ба БГУ-гай трио (Одон-Гэрэл, Баярма Цырендоржиева, Оюна Шобоева). «Хабарай хүбүүн» гэхэн агуу гүйсэдхэндэнь, нэргээмэ альга ташалгаар угтаба. КВН-ий номинацида БГУ-гай оюутадтай тэмсэх хүн үгүй байшоо. Лариса Андреева (ВСГАКИ) «Малыш» гэхэн монологий түлөө, Эрдэни Дагбаев (БГУ) «Гэсэрэй» наалаа түүрээнэй түлөө тусхай шангүүдта хүртөө.

Түрүү нуурида БГСХА гаралаа. Удаадахи нуури ВСГАКИ, БГУ эзэлхэн байна. Буряд Республикин Президент Л.В.Потапов Буряд Республикин Правительствын Хүндэлэлэй грамота, мүнгэн шанбаруулаа.

«Оюутадай хабар» ганса оюутадай бүшэ, мүн бүхын залуултуулай нийнээр гэшэ. Энээндэхбаадаа, залуу үтээмний аргагүй ехэ хүсэ шадал орожо, нуралсалаа эрштэйгээр үргэлжлүүлнэ гэшэ. Мунооний «Оюутадай хабар» дээрэ хэмжээндэ үнгэртгэдэбэ, - гэжэ Буряд Республикин Президент Л.В.Потапов урмашан хэлээ нэн.

Борис БАЛДАНОВ.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Одон-Гэрэл, Баярма Цырендоржиева, Оюна Шобоева (БГУ) дуулана; «Малыш» монологоо хооринэ; Энээдэгтэй зүжэг.

Г.САМБЯЛОВАЙ фото.

гай басагадай хатарай булэгтэ тусхай бэлэг баруулагдаба.

БГСХА-гайхид хүгжэмэй инструментнүүдэй, аман зохёолой номинациундта түрүүлхэн байна. Уран хайханай-спортивна номинацида ВСГАКИ-гай оюутад шалгаралаа. Тэдэнэр «Таэквандо» гэхэн спортын композици харуулж, Улаан -Үдэ хотын Октябрьска районой Хүн зонион социальна талаар хамгаалгын таңгай тусхай бэлэгтэ хүртэбэ. Соёлыг

академи үшвээ «хоорор гүйсэдхэлгэ» гэхэн номинацида түрүүлээ.

Эгээл олон хүн дуушадай номинацида хабаадаа. Мэдээжэ дуушан Игорь Николаевай дуулдаг «Такси» дууе Виталий Ануфриев (ВСГАКИ), мүн Марина Хлебниковагай «Чашку кофею» гэжэ дууе Анна Неглесова гэгшэд мэдээжэ дуушадаа дутту бэшээр гүйсэдхээ. Мүн өөхэдэх хүгжэм, шүлэг зохёодог хүбүүд, басагад олон байна. Заримыень иэрлэхүү: Байр

түб хотые Санкт-Петербургт абаацаан юм.

1967 - Кремлийн дэргэдэх мэдэгээгүй сэргэшүүн хүшүүгэй хажуудаа мүнхэгэл посоогдонон байна.

МАЙН 9:

Илалтын үдэр

1924 он - поэт дуушан, композитор Булат Окуджава түрээ.

МАЙН 10:

1938 он француз киноактриса Марина Влади түрээн юм.

МАЙН 11:

1904 он испан уран зурааша Сальвадор Дали түрээн байна.

1939 он - Монголий Халхин-Гол мурэн ишдэр Япон сэргэйдайгаар оробо.

МАЙН 12:

1933 он - поэт Андрей Вознесенский түрээн байна.

МАЙН 13:

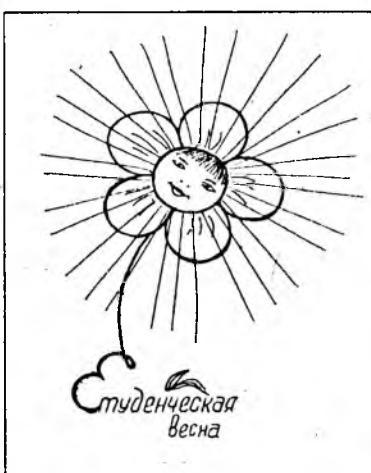
1754 он - Росси соо түрүүшүн банк байгуулха тухай Хуули баталгадаа.

1836 он - Америкэ Мексикэ хоёр дайлдажа эхилбэд.

1954 он - уран зохёолшо Александр Фадеев нүгшэбэ

1991 он - Россиян телерадиокомпани (РТР) байгуулгадаа

БОРIS БАЛДАНОВ бэлдэбэ.

Залуу наан - залитай уел:

наадахадань, харагш, энээдээд «унашоо» бэ, Энэ багахан зүжэг хабаадагшадай олонинь ород хүбүүд, басагад байгаа. Ерээдүй экономистнууд тайнаар ёхорлоо гэж хэлэхэх хэрэгтэй.

БГУ-гай оюутад ганса дуулажа, хатаржа шададаг бэшэ, мүн арадай инструментнүүд дээрэ наадахадаа бэрхэнүүд юм. Энээни түүхэн факультедэй оюутад

гэршэлээ.

«Забайкальский вариант» гэхэн мэдээжэ команда айлшад боложо буутаа. Аяар холын Турцинаа БГУ-да нурахаяа ерээн Муслим Карагатинай унан буряд хэлэн дээрэ «Түрүүшн дуран» гэхэн агуу хангиурдаадань, түрэл хэлээз мэдээгүй буряд залуу үетэн юун гэж наана хаб?

Мэдээжэартистнаар Елена Шараева Баатар Будаев хоёр уянгата дуунуудаа зээлдүүлээ.

Нааданай дүнгөөр экономистнууд түрүү нуури, хари хэлэнэй факультетдэй оюутад хоёрдохи, буряд хэлэ бэшээгэй факультедэйхид гурбадахи нуури эзэлээ.

Жаргалма ДОНДОКОВА,
БГУ-гай буряд хээз бэшэгэй факультетдэй II курсын оюутан.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Оюна Шобоева дуулана; КВН-эхид.

Г.САМБЯЛОВАЙ фото.

УРГЫН ЗАДАРХА ҮЕДЭ

Байгаалиин нэргэжэ, түрүүшүн ургынуудай задарха үедэ жэл бүрии «Оюутадай хабар» гэхэн ехэ наадан үнгэртгэдэг гэшэ. Наяхан БГУ-гайхид найр наадаяа дэлгээхэн байна. Буряд хэлэ бэшэгэй факультедэй оюутан Оюна Шобоева Наташа Королевагай гүйсэдхэдэг «Маленькая страна» гэжэ дууе бурядшалаад дуулаадань, зон ехэ баясаа нэн. Шарль Перрогой «Улаахан малгайта» онтохоние экономическа факультедэй оюутадай буряд хэлэн дээрэ шог зугаатайгаар зүжэглэн

Буряд Республика - 75

«ЖУРАВУШКИ», «МУНГЭТЭ ХАНХИНААН...

Республикин мэргэжэл олгодог эрдэм нурагсалай эмхи зургаануудай нурагшадай дундаа уран бэлгэй концерт наадан харалаа оперо болон баледий театрой ордон соо үнгэртгэдээ.

Буряд Республикин байгуулгагданаар 75 жэлэй ойн зориулагданаан энэ хэмжээ ябуулгадаа республикин училищнууд хабаадаан байна.

Уран хайханай фестивалин түгэсхэлэй энэ концертээ эрхим бэлгтэйшүүл элирүүлэгдээ, тусхай шангүүд тэдэнэртэ баруулгадаа.

Ивалга тосхоной Забайкалиин арадуудай заншалта искуустын 38-дахи лицей фестивалин лауреадай нэрээрээ хүртэбээ. Юлия Николаевна Черняевагай хүтэлбэри доро тус лицей нурагшад «Бэлгүүдэйшүүлэх яармаг» харууллаа. «Яармага» моодын театрой нурагшид өөнөн дэгэнүүдэй харагшадай анхаралдаа дурдах, бурядаман зохёолий кружкой нурагшад, лицейн камераар дуушад мүн лэ бэлгээз гэршэлээ. Тийгэж хамт дээрээ уран хайханаар концерт наадаяа харуулж, фестивалин лауреадай нэрээрээ хүртөө, үнэтэ телевизорэр шагнагдабаа.

Шалгарагшадай дундаа Улаан-Үдэн тусхай мэргэжэлэй 1-дэх училишийн «Журавушки» ансамбл онсололтой. «Мунгэтэ ханхинаан», гэхэн хоровод хараад, үнэхөөрөл, суута «Березка» ансамблийн хоровод гансатаа наангаадаахина нэн. Буряд Республикин соёлыг габяяата хүдэлмэрилэгшэ С.В.Жуковагай хүтэлбэрийн «Журавушки» ансамбл гое хайханаар хатараад юм. Тэдэнэр хотын училищнуудай дундаа түрүү нуури эзэлээ, хүгжэмэй центр бэлэгтэ хүртөө. Хүдэвэй мэргэжэлэй училищнуудай ба лицейн нурагшадай дундаа Хэжэнтийн, Селенгинск тосхоной, Тохойн нургуулнуудаа.

Е.ЦЫБЕНОВА

хэзээ,
хаана, юун
боловс?

МАЙН 7:
Радиогий үдэр
1903 он - орд орд поэт
Н.Забодоцкий түрээ.

МАЙН 8:
Улаан Хэрээхэнэй
бүхээлхэйн үдэр

1712 он - I Петр хаан России

ЗУРХА СЭДҮХЭЛЭЙ МУРНУУД
ЗУБШЭХЭ ӨНОГОЙ ЗҮЙЛНУУД

Ерээдүй мэргэжэлни

Буряадай гурэнэй университедий оюутад жээнээс 19-дэхий курсаар практика гарадаг, шан худоё нюотагтаа гуали хотын нургуулинуудта практикайга гараахаа угын нургуулинуудтаа практикайга заатагүй хотын нургуулинуудтаа гараахаа болонхой.

51-дэхий нургуули хүгээдэе энэ янратан, соёлын талаар хүмүүжүүхэ шэгэлтэйгээр үзэлдэг. Тодорхойлходо, предмет бүхэнний заахадаа, заатагүй буряад арадаа өнө заншалтай танилсуулханаа гаана, ондоо үндээн янратанай өнө заншалнуудтай холбоно, зөргсүүхэ болон.

Манай наахада, 51-дэхий нургуулида буряад хэлэ үзэлгэ

«ХАЛУУН ШУЛУУН ДОЛЁОГДОО»

бараг хэмжээнд үнгэрэгдэн. Нургуулини хүтэлбэрлигтийн буряад хэлэнд багцанарын дэмжэдэг, расписанишье табихадаа зүйлсэдэг, нургуулидаа Сагаалганай нийндр үнгэрэгдэж.

Бид оюутад энэ нургуулини баша, бэрхж методист Эржена Патанхановна Нанзатовагай хүтэлэрийн доро практикайга гараганай башаадаа. Эржена Патанхановна буряад хэлэ заахаа 3-дахи программаар мандаа лекциинүүдэе уншишан юм. Тэрээ программаар методическа пособи гаргаган, мунэе буряад хэлэнэй учебник бэлдэж байна.

Елизавета Цыреновна Дашидунимаева, Айнесма Владимировна Гармаева, Полина Протасовна Тулогоева гэгэшд буряад хэлэ 3-дахи программаар заана. Тусээбий өнөөр буряад хэлэн ганса эхин классуудга (1-3 кл.) шудалгадаг. Тинхэдээ неделин 3 час үргэлж, «Г» классуудтаа нурадаг үхижүүдэдээглийн хэлэлчилж байна.

Түүхүүн 5 хоног соо эрхим багцанарын шигнажаа, түүхэн, аялти хэлэн, орд хэлэн, тоо бодолтын физикийн, географийн

хэмжэлнүүдээ тайважа, тэдэнэрэй дүйнүүдээ танилсаадаа.

Хоёрдохи долоон хоногто оюундээ хэмжэлнүүдэе үгэжээ эхилээдэй. Энэ саг соо «халуун шулуу нийса долёогдонон» байна гээш. Хэшээлэй түсэб башхээ гэхэдэ, программа, методическая, дидактическая заабаринууд байхагүй, хэдээ соо нуужа, бодож үзэж бэшхээдэй. Баригтай тусэб тайважа, хэмжэлдээ ошоходоши, дутуу дундануудаа гарадаад эз байхаа. Педагогическая эрдэмийн институтдаа Татьяна Александровна Яковлевна урижа, хэмжэлнүүдэй шата шатаарын шүүмжээл хээдэ, алдуунуудаа, дутуу дундануудаа бодлодаг.

Ихүүшний долоон хоногто Цыренова Соёлма Солбоновнагай «12 жэл» гэхэн темээр хэмжээ үнгэрэгдээдэ, төвлөвийн ерэжэе буулагаа. Оюутадаа интервью аважаа, «Буряад орон» гэжэ төлөдамжуулгадаа гаргаган байна.

Эхин классуудтаа буряад хэлэ үзэлгэ расписанияар хараалганданхай гаана, 5-дахи классуудтаа неделин хоёр дахин юрзихын факультатив боложо үгэнэ. Факультативтаа ябажаа гэсэн үхижүүдэй өөрүүн дуран. Буряад үхижүүдэе багшанар

өөхнөдөөл хэмжэлнүүдэй үүлээр суглуулхад баатай болон. Юундэб гэхэдэ, 5-дахи дүрбэн классуудаа оройдоол 5-6 үхижүүдэй өрээд нурадаг. Эдээн сооноо 1-2 басагад өөхнөдөө буряад хэлэ үзэхөө наанана, гэртээшье буряадаараа хөөрэлдээдэг, харин бэшэ үхижүүдэе гэртэхинийн баалдаг.

Классай хүтэлбэрлигтийн туналагшаар 5-дахи, 9-дэхий классуудаа хэлэлээдэй. Сагаалганий, февралин 23-ны, мартаан 8-най найндэрнүүдэгээ бэлэдхэл хээбди: шүлэг, хатар сээжэлдүүхэх, бэлэг бэлэдээж г.м. Ухижүүдэй ехэ баяртайнууд үлөө, багшанарыншье магтадаа.

Бүхыдээн хэлэхэдэ, практикайга наин гарабди. Эржена Патанхановнагай хэлэдэйтэл, в недели соо бэрхэ, дүй ауршалтэй багшанар болошохо бэшбди, харин оролдох, бэлэдэхэдэ, наин хэмжэлнүүдэй болонгуй яажад?

Оюна БАТУЕВА, БГУ-гий IV курсын оюутан. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ерээдүйн мэргэжэлтэй Э.П. Нанзатова багшатая.

АВТОРАЙ фото.

Февралин 2-гоо нараа хахад саг соо буряад хэлэ бэшэгийн факультетий IV курсын оюутад Улаан-Үдэ хотын 1-дэхий лицей-интернатадаа 3-дахи, 9-дэхий, 33-дахи, 29-дэхий, 51-дэхий нургуулинуудтаа ба Түнхэнэй аймагай Аршаанай лицейдэ практикайга гараган байна. Хэдэн оюутадаа хандажаа, наанамжынен мэдэжэ абаабди. Тамжитова Юна

байнаар үгтэнэ. Багша Елена Гармаевна Базарова методическа талаар намдаа ехэ тува хүргөө. Хэдий тингэбэшье, өөнөдөр үндээн нургуулинуудтаа практикайга гарцаан байна. Хэдэн оюутадаа хандажаа, наанамжынен мэдэжэ абаабди. Найнаар үнээрэй. Багша Елена Гармаевна Базарова методическа талаар намдаа ехэ тува хүргөө. Хэдий тингэбэшье, өөнөдөр үндээн нургуулинуудтаа практикайга гарцаан байна. Хэдэн оюутадаа хандажаа, наанамжынен мэдэжэ абаабди.

«БЭЛЭДХЭЛНАЙ БАГАДАА»

Цыдыповна (941 «а» бүлэг, 51-дэхий нургуули):

- Тус нургуулидаа буряад хэлэнэй оройдоол нэгээ каинет юм. Энэ буряад хэлэн 4 багша хүдээнэ. Ганса эхин классуудаа буряад хэлэ үзэдэгийн харамтай.

Нуралсалай программаар хүдэлхэдэ, зохёхы, практическа, теоретическая бэлэдхэлнай баагадаа гэжэ наанадаа. Энэ программын лекциинүүдэе шагнаныншье гаана, олон юумз хүсэд ойлгонгүй үзэхэнний энэрээ.

3-дахи программаар хэшээл заахадаа хэргэлэх методическая, Аидактическа пособи инструкция, учебники, харуулан хэргэлэхээ хэргэсэнүүд дугалдана.

Санжитова Наталья Дугаровна (944-дэхий бүлэг, 33-дахи нургуули):

- 33-дахи нургуулидаа 1-4-дэхий классуудаа буряад хэлэ үзэнэ. Ухижүүдэй олонинь орд янратан юм. Тиймэхээ олон ушартсаа орд хэлэн дээрээ чигэргээгдэж. Энэ нургуулидаа Оюна Дашидундоковна ба Эржена Дашидундоковна Димитрагбаевын буряад хэлээ задаг.

Надцалова Цырен-Бутид Цырендоржиевна (944-дэхий бүлэг, 3-дахи лингвистический гимназии):

- 3-дахи лингвистический нургуули кафедрын гуримтай юм. Буряад хэлэний кафедра табанай нэгэн болон. Нуралсалай III programmaar 1-11 классуудтаа 9 багша заадаг. Энэ буряад хэлэн

Бадмажапова Баярма Бальжинимаевна (944-дэхий бүлэг, 29-дэхий нургуули):

- Хотын 29-дэхий буряад гимназида практикайга нуралсалай 3-дахи программаар гарцааб. Түрүүшүн үдэрхеэ хэшээл заажаа эхилээдэй. Эндэ бухы классуудаа буряад хэлэн заагдана. нургуулидаа буряад хэлэнэй музей бин. Хотын нургуулинуудай музейнүүдэй конкурсоо II нуури эзэлэн юм.

Намнанова Марина Дабаева, (1943-дахи бүлэг, 1-дэхий лицей-интернат):

- Лицей-интернатай гол зорилгонь гэхэдэ, үхижүүн бүхэнэй харах бодолые, оюун бэлэдхэл хэргэлэн хүмүүжүүхэ болон. Тус нургуулидаа буряад хэлэ горитойгоор үзэдэг. Энэ буряад хэлэнэй багшанар Жамбалма Дондоковна Нимбуева, Янжима Цыдендамбаевна Ивахинова, Светлана Гончикновна Будаин гэгээдэй нулоо ехэ. Буряад хэлэнэй хэшээлнүүдэй үхээдэй байна.

Багшанар директор маанаадаа анхаралтайгаар хандадаа. Түрүүшүн үдэрнүүдэдээ ехэ хүндэ шэнги байгаа. Харин багшанарай энэхүү дулаан хандаса, дэмжэлгийн үгэнүүдийн наанад бодолыем тэгшэлжэ, наанад түрүүлээ, нилэнн намдаа туналдаа.

Намнажануудаар хубалданаа оюутадаа ехэ баяр хүргэнэб.

Дулма ГОМБОЕВА, БГУ-гий IV курсын оюутан.

«ТОНОН ТАРАГ АМТАТАЙ, ЗӨӨХЭЙ УШӨӨ АМТАТАЙ»

(Залуу багшадаа хэшээл яажаа үнгэрэгээб?)

болов карточканууд хэбтэнэ.

5 минутын замбартада коридор соо хүүгэдэй шууяладаа дуулдана. 1-бий классай үхижүүдэй классстаа орохуу зуураа: «Сайн байна!» гэжэ мэндэшлэсээдэ, ручка, дэбтэрнүүдээ парта дээрээ цэвэртэй табиж, иэгэ зариманий шууяладаа нөөргөө гарана, нүгөө зариман класс соогоо үлэнэ.

Хонхи дахин жэнгирбэ. Газаагуур гүйлдэхэн үхижүүдэй шууяладаа, энээлдэн, хэшээлдээ орого. Классстаа ороодшье, урагша хойшоо эрьеелдэнэд. «Хэшээл эхилээ, шууяладаа болие!» - гэжэ Дулма Жамсаевна шангаханаар хэлэхээ юм.

- Мүнөө хэшээлдээ бидэ «Сагаан эдеэн» гэхэн темээ гарагади. - гэжэ Дулма Жамсаевна хэлэбэ. Багшынгаа дуугархадаа, бултаа аалин боложо, анхаралтайгаар шагнанад. Үхижүүд багшын хойноюу дабтажаа, фонетическое ба хэлэлгүйн зарядка хэнц, түрүүн бултадаа,

үүлээрь ганса гансаараа уншина. Хэшээлэй эхилээр 7-8 минута үнгэрхэдэ, залуу багшадаа шууяладаа саг соогоо бэлүүлж юм.

- Юун гээшбэ сагаан эдеэн, ямар зүйлүүд ордог бэ? - гэжэ Дулма Жамсаевна нурагшадаа асуугаад, хэшээлээ саашан үргэлжлүүлнэ.

Үхижүүд үнеэндэ «Мөөдэй» гэжэ нэрэ үгээ. Зураг хэргэлэн, нурагшадаа наин хүдэлхэдэ, зүб харуусахадаа, «Мөөдэйн» хажуутаар гоё сэсэгүүд, ногоон урганаа. Үхижүүд бури анхаралтайгаар багшадаа шагнанаа. нурагшадаа сооноо эгээл эдэхитэй бэрхээр Женя басаган хүдэли.

(Reportaj)

Хүүгэд булаа бодож, «Мөө - мөө мөөдэйхэн, ѿ - ѿ ѿдэйхэн Тонон, тараг амтатай, Зөөхэй ушөө амтатай!» - гэхэн цүлэг хэлэнэ.

Шалашанай үхижүүдэе амаруулжа, багшань физминутка үнгэрэгбэ. Үүлээрь үхижүүдээ бэлтгэжээ, нараа үдэрхеэ, хэшээлэйнгээ темэ болон шэнэ үгэнүүдэе, мэдүүлэлнүүдэе бэшэнэ. Класс соо аалин, шууяагүй. Дулма Жамсаевна мийн байнаагүй, харин нурагша бүхэндэ дүтэлжэ, харана, заана, ойлгуулна.

- Би бэшээб, - гэжэ Настя хэлэбэ. Урид дүүргэхэн үхижүүдэдээ даабари үтгэнэ, үзэхэнэе бэхижүүлхэн тута дабталга үнгэрэгдэнэ. Нонин хэшээл харажаа байхадаа, сагай ошохонь түргэн. Хонхи ханхинаба. Залуу багшын оролдолго, задарюун эршэтэйгээр, нааданай маягаар темээ ойлгуулжнаа ушар намдаа нийштэй.

Дулма Жамсаевна багшын мэргэжэл дэмь шэлээгүй гэжэ наанаб.

Оюна ЦЫНДЫМЕЕВА, БГУ-гий IV курсын оюутан.

9 мая - День Победы

Иван Чиндышев, участник Великой Отечественной войны

БОЛЬШОЙ ПОКЛОН ЗЕМНОЙ

Десятки лет прошли с той

даты,

Когда советские солдаты
Фашистов в логове

добили

И победы знамя водрузили.

Об этом знают все народы,
Кто был лишен тогда

свободы.

И кто в боях на фронтах
воевал,

И кто в тылу победу

приближал.

То была Победа века
Во имя жизни человека,
Во имя мира на земле
В каждом доме и семье.Война была жестока и
сурова,И невольно вспоминаешь
снова,
Как тогда такое допустили,
Людей миллионы погубили.А началось в Германии с
фашизма
С его идеологией нацизма.
Одурманив собственный
народ,

Гитлер начал свой поход.

Сначала он в стране убрал,
Кто тогда ему мешал,
Так по замыслу фашистов
Спути убрали коммунистов.И придуман был предлог
Как рейхстаговский поджог.
И известен стал конецСудебный в Лейпциге
процесс.Евреи тоже им мешали,
Их как нацию убрали.
А потом и всех других,
Кто был противником для

них.

Создав в стране режим
надежный,
Гитлер счел тогда
возможным
Свои границы расширять,
Чтоб властелином в мире
стать.И начал он с соседних стран
А потом пошел таран
На север, запад, юг, восток.
Нахлынула вражеский поток.А в 41-ом памятном году
Вторгся враг в нашу страну,
Гитлер договор нарушил
Ивал войны на нас обрушил.Наш народ страны Советов
Больше всех других на свете
Испытал войну тогда,
Он не забудет это никогда.

Мы в войне Победу

одержали
Мир на земле народам дали,
Его должны мы сохранять
И ошибок прошлых избегать.Пусть о войне потомки
знают,
Войну по книгам изучают,
И вывод делают такий:Что мир нельзя губить
войной,Поколение той войны -
Они защитники страны,
Им мемориал в Москве
открыли,Чтобы потомки память чтили
Пройдут года, десятилетия,
И даже целые столетия.
Но потомки будутвспоминать
И победу нашу отмечать.Помянем всех в войне
погибших,
И до победы не доживших,
А ветеранам, кто живойИм большой поклон земной.
Республика Татарстан,
г. Нижнекамск.

СЭРЭГШЫН ХУБИ ЗЯЯН

Тэрэ нютагтаа Ганжуур гэжэ алдаршанхай. 1919 оной май 7-до түрээн, бага наханин Шара жалга гэжэ үзэсхэлэн, найхан газарт үнгэрээ. Үншэрхын тухамда хүрөөд байтараа, хүгшэн эжэйдээ үргүүлжэ хүн болож үндүгээ. Бага балшар наханхаа Тураасгай нютагтаа, Ворошилов колхоздоо ажмажжа эхилээ. Ажалдаа найнаар хандадаг, эдэбхи ехэтэй хүбүүг Чесааны МТС колесно трактор шудалхынель курсада элгээнэ. Удаан Элхидэ комбайнераий курсада нураан намартай.

Армиин нахан хүсэжэ, албандаа татагдаад, Алас-Дурна зүгтэ 1939 ондоо, танкова частьда сэргэгэй алба хэжэ эхилээ. Трактор, машина, түмэртэдүршлэлтэй байнан тула T-26 түхэлэй танкын командаар томилогдоо. Механик-жолоошониинь, Шэтийн Нерчинскээ албанда татагдаан Иван Меркулов, радиострелогын Свердловский хүбүүн Степанов гэгшэд байгаа.

Москва шадархи Клин город хүрөөд байхадань, финнүүдтэй байдлаандүүрэжэ, полкынен тэндэнь үлөөбэ. Тийгээнээршье байтар Эсэгэ ороноо хамгаалгын үүрөтэ дайн эхилээл даа.

82-дохи полкодоябалсан байдлаанд байхадань, хүрээлгэдэ орожно, хүрээлгэхээ амиды мэндэ гарасалдахадань, тэрэ полкынен 108-

Эсэгэ ороноо хамгаалтын Агууехэй дайндаа Буряадаа хабаадаан 120 мянган хүннөө оройдоол 40 мянганин нютагаа бусаа. Мүндоонэй тоо, баримтаар 10 мянганин амиды мэндэ ажаануудаг юм. Тэдэнэй нэгэн Хэжэнгийн аймагай Могсохон нютагтаа ажаануудаг 80 нахатай Геннадий Жапович Бадмаев болоно.

дахи полктой хамтаруулан, Смоленск город хамгаалхыен эльгээбэ.

Смоленск шадарай байлдаанд сержант Бадмаевай экипаж дайсанай дзот угы хэхэ гэхэн захиралта аважа, танкаараа дэодто дүтэлэн, гурба дахин буудажа угы хэбэ. Энэ үйлэхэртэ шэн габьяатай байнанайнгаа түлөө «Шэн зоригтой түлөө» медаляар шагнагдаба. Тэрэнэй үүлдэхий байлдаануудта дайсанай хэдэн танк хюданайнгаа түлөө М.И.Калиниий гарнаа дайшалхы Улаан Тугай орден абаанаа сэргэшэ Г.Ж.Бадмаев яажа маргахаб?

Москва шадархи Степановка тосхоной хажуудаа Бадмаевай экилажай түлэгбайлдаанд байтарни, дайсанай граната танкын гэнжье налгаагаа. Сержант Бадмаевай, Меркулов, Степанов шүхэдөөрөө мухардаан танкнаа гарад байтарни, үлэнэй саанахаа МЕ-100 самолёдууд, удангүй «Мессер» самолёдууд бии болож, бомбоян, буудажа оробод. Тойроод харахадань, олохон манай сэргэшэд алдалан унанад, шархатааньше хүнүүд олон...

Шархатаашье хаа, амиды мэндэ үлэхэн Бадмаев бэшэ нүхэдэо

бэдэрхэдээ, хоёр хүлээх ехээр шархатаан Меркулов нүхэрээ олоо, тээсаанаа Степанов алдалан унанхай хэбтээ. Меркуловтээз бээ бэеынгээ шархануудые бинтээр оройthon болоод, нүхэрээ татахаа, шэрэхын хүсөөр танк доро оруулан хоргодуулаад, өөрөө һүнин харанхыдаа частыяа бэдэрэн мүлхизи. Тийгээ шархатаан Меркулов нүхэрээ аbaraа.

Калинин городийг гостпитальдо, Свердловскии, Нижний Тагилай гостпитальнуудтаа Бадмаевые аргалба. Нижний Тагилда аргалуулжа байхадань, эмшэлгын комисси Г.Ж.Бадмаевые жэлэй хугасаа соо түрэл нютагаа ошож бэээ аргалхыен табиба. Меркулов нүхэрэйн хоёр хүлэй орондо, хоёр таягтуулхай гэртээ табигдаа.

1943 оной үүл багаар дахинаа Бадмаев албанда татагдажа, Москва шадарай Красно-Преснин сэргэшэдэе суглуулдаг пунктада асаргадаба. Тэндэ байхадаа, Москвагай авиа-нургуулиин курсант болоо.

Авиа-нургуулияа дүүргэжэ, 27 самолёдоо бүридээн эскадрын 132-дохи Берлинскэ авиаполкдо алба

хэжэ, эхилээ. 1 тонно бомбо ашаан, холын зайда нийдэх шадалтай Ту-2 самолётто буудагшаар алба хэхээз, оло дахин дайсанай газар дээгүүр нийдэжэ добтолнон, Кенигсберг, Берлин болоод, Одер унанай дэргэдэх томо, томо бүлэгүү дээгүүр бомбо хаялсаа, олон шагналнуудта хүртээн байна.

Дайнай үүлдэх ахалагша сержант Геннадий Бадмаев Москва шадархи буу зэбсэгэй баазада алба хэжэ байхадаа, орон дотороо мэдээжэ авиаконструктор А.Д.Туполовтай уулзаха аза талаантай байгаа.

1946 оной августын 25-да Улаан сэргээнэ табигдажа, Тураасгай нютагаа бусаа. Тэрэл жэдээ нютагайнгаа хаалишан басаган Содномова Цырматай айл бүлээ болоож, үри хүүгэдээ хүлээрэй гаргахын зорилго урдаа табин, колхозой ажада шунан ороо.

Баруун фронтдо ябаан, оло шархатаан, орден медальнуудтаа хүртээн үнэмшэлгэн үүдээсээ нэргээнэй ашаар, ажалай, дайнай ветеран, 1-дэх шатын инвалид гэжэ мэдэрэгдэжэ, гүрэн түрэн тэдхэмжэ абадаг болонхой.

Ким ВАНДАНОВ.

«Миний мушэн шиний мушэштэй» «Гэлэн конкуисдо

ДОХЁОГОО УГЭН, ЗҮҮДЭН СООГУУР ЭРЬЕБЭЗ ГҮ?

Зүүдэнэй манан соогуур аяар холоо Залбархаа инаг дуранайм эзэн болонон, Илдам найхан харасатай дангинамни Энэ үүниндээ айлшалан ерэбэ намдаа. Альбан шэжэдэ абтанаан шэнги Амияа барядад гайхалда орон зогсоноб, Инагайнгаа бэеын тодор харагдан байхада, Энхэрэн зобоном, зүрхэнэйм сохиодол түргэлнэ. Хайратаа инагайм дүрэ шарий Хахасаанай гашуун тэмдэг харуулаа гү? Хоёр нюдэнэйн нулимса зүргэлээд, Хасарнууд дээгүүрн урдана мурлоод.. нанаан бодолойм нангин үвшэ обортон, нанаахаа мэдэхээ инаг дуранайм гуниг һэргээн, Энхэрэл уралыем дээрэгээж шадаад.

Энэ мүнноо, нахатай болонон намайе, дахинаа тамалнаа. Нюдэнэйм харасада дулаан шанар угэхэн Наартай сэбэр гүрбэлээмэ бэээрээ Хүн шубууе һануулан гэшхээдээ, Холшор зугаагаа аляа наадатай нийлүүлээш. Алиш олон үзэсхэлэнтэй найхан басагадай дунданаа Абари найхан заншалаараа онсо илгаржа, Җангин дуранай элшэ миний досор дэгжээгээд, Нэрбэжэ шадаа бэлэй ухаан бодолыем. Хоёр харгын нэгдэхээ гээшэ хогоосон хэрэг Холуур, ойгууршье зэргэлээд гараг, Нэгээлэй дурсэ үзэгдээшье гэжэ наханада, Наханай ошолгын хүлгөөн табихагуй. Үнгэрэн жэлнүүдэй үзэсхэлэнтэй зүүдэ мартангүй. Үнэн дээрээ инаг амаргаа һанан уяраад аbagшаб.

«Халаг даа» гэжэ хээзэдэшье гэмшээгүй, Хуби заяамни иймэ байгаа гэжэ, һанан ябагшаб. Али намай, залуугай ульна гаргажа, Арамнайлан дураяа дахин-дахин магтажа, Дууһан дуулаагүйгэ дуулахаа гэхэн, Дохёоогоо үгэн, зүүдээ соогуур эрье бэ гү? Ауран тухай дуу дуулангүй яахаби тээд, Дуулажал байхад үгэрхэ сагай ерэтэр! Мартагдахагүй инагаа һанаандаа энхэрэн тэбэрээд Мүнхэлэн туужалхаб шүлэг домог соо үлэтэр. Зүүдэн соом харгдаад угы болоо бэшэ, үнэн дээрээ, Зальбаран үүгэдэхэ инагайм дүрэ мартагдашагуй һүниин дунда, нойрноо һэрээд хэбтэхэ зуураа һанаа зобон, нангин гунигаа энхэрэн уярнаам. Б-Д.НАДАГУРОВ.

Баргажанай аймаг

АБАЙХАН ГЭСЭРНҮҮД БАЙХАЛ БАЙХА!

Удааханаар, хүснэгтэйгөөр. Үгэнь, хүгжэмын Ю.Ирдыннеевий

Вступление. Арадхан, арадхан (Все. Хор.)

далайдамнай
Абайхан Гэсэрнүүд
байхал байха.

1. Аажамхан, аажамхан

Басы.

Байгалдамнай
Агуухан домогууд
байхал байха.

Амгалан, амгалан

Все. Хор.

байдалдамнай
Арюухан Гоохонууд
байхал байха.

2. Атархан, атархан

Альтын,
открытым звуком.

дайдадамнай
Ардагхан хүлэгүүд
байхал байха.

Арадхан, арадхан

Все. Хор.

далайдамнай
Абайхан Гэсэрнүүд
байхал байха.

3. Аршаанхан булагтай

Все. Хор.

Саяандамнай
Алтанхан мүнгэниин
байхал байха.

Аягхан жаягтай

Все. Хор.

тише, замедляя.

заяндамнай
Амархан жаргалын
байхал байха.

ЗАКАМЕНСКИЙ БУХА-НОЁН

Хотогоито Монголии к Тункинским горам. Оскорблениный неблагодарностью своей дочери Буданхатан, Тайжи хан, обладающий силой магических превращений, принял вид пестрого быка и пустился за беглецами в погоню с целью наказать их.

Но Ринчин хан, узнав об этом, также превратился в сивого быка и, посадив на себя Буданхатан, добрался в Тункинскую долину. Для того, чтобы задержать Тайжи хана во время его преследования, Буха-ноён с помощью магических превращений поставил на пути преследования своего двойника из большого камня. Пестрый бык с безумной яростью бросился на мнимого Буха-ноёна, обломав о камень свои огромные рога, возвратился ни с чем обратно в Монголию. После этого случая люди стали именовать Ринчин-хана Буха-ноёном.

В местности Хоймор Тун-

кинской долины у Буха-ноёна и Буданхатан родился сын Булгат. Также они воспитали найденыша Эхирита, подобранного ими на берегу озера Байкал.

В то далекое время местные жители иногда выбрасывали мусор в сторону стойбища Буха-ноёна. Буха-ноёну это очень не нравилось, и обидевшись, он решил покинуть эту местность. Однажды ночью Буха-ноён опять превратился в сивого быка и залег на ваке, развернувшись в сторону Аларь и Боян. И после этого случая потомки его сына Булгата и найденыша Эхирита также поселились «за горами» в Иркутской стороне.

В Закамне булгатские роды дали имя «Ринчин хан» одной высокой горе и стали ей поклоняться. Поэтому среди закаменских бурят существует поверье о том, что в Закамне Буха-ноён покровительствует и приносит счастье только людям, приехавшим жить и работать из других районов «из-за горы».

Сергей БАБУЕВ,
краевед.

Хайрата нүхэр, эсэгэ, үбгэн эсэгэ
НАЙДАНОВ
Тушин Намсуевичай
наа бараан тухай түрэлхидын, дүтүнхүүд гүнзэгүү шаналал
гашуудалтайгаар мэдээсэнэ.

“ДҮХЭРИГТЭ” ДҮТЭЛЭЕ, ЖА БҮДЭ ХӨӨР ТАНИЛСАЯ!

1936 ондо түрээн, удаан аргашанаар хүдэлнэн, тубхинэнэн үүбүүдтэй, городто амяран ажагуудаг эхэнэр тааруу наанай, тубшэн зохид эрэ хүнтэй танилсаха хүснэгтэй.

Танилсаха гэбэл, имээ адресаар бэшэхэ: Улан-Удэ, Главпочтamt, до востребования. Абн. 680980

60 нахатай, архи уудаггүй, тамхи татадаггүй, Улаан-Удэдэ ажагуудаг эрэ хүн дүтэшэг наанай илдэм зохид эхэнэртэй танилсаха байна.

Нонирхобол, имээ адресаар бэшэхэ: 670042, Улан-Удэ, отд. связи №42, а/я 6363

34 нахатай, хүдөө нютагтаа багшар хүдэлдэг эхэнэр дүтэрхы наанай, тубшэн зохид эрэ хүнтэй танилсаха байна.

Абн. №30

1967 ондо түрээн, үндэр бата бээтэй, архи уудаггүй, тамхи татадаггүй эрэ хүн зохид эхэнэртэй саашадаа гэр бүлэ байгуулха зорилтойгоор танилсаха хүснэгтэй.

Абн. №31

38 нахатай, медигээр хүдэлдэг, абары зангаараашье, газаа түхэлэрөөшье илдэм зохидхон эхэнэр тааруу наанай, архи уудаггүй эрэ хүнтэй танилсаха хүснэгтэй.

Абн. №32

50 нахатай, бухгалтераар ажалладаг, сёжо, нэхжээ шададаг, тубхинэнэн, амяран ажагуудаг басагатай эхэнэр дүтэрхы наанай, ариг сэбрэлэдуратай, тубшэн даруу зантай эрэ хүнтэй танилсаха байна.

Абн. №33

1963 ондо түрээн, дээдэ нургуулитай, Улаан-Удэдэ багшар ажалладаг, өөрүүн гэр байратай эхэнэр тааруу наанай зохид эрэ хүнтэй танилсаха хүснэгтэй.

Абн. №34

1960 ондо түрээн, дээдэ нургуулитай, наин ажалтай, гэр байратай, нургуулида нурадаг нэгэ басагатай эхэнэр дүтэрхы наанай тубшэн зохид зантай эрэ хүнтэй танилсаха байна.

Абн. №35

47 нахатай, томо болонон хоёр үхижүүтэй, хүдөө нютагтаа ажагуудаг эхэнэр тааруу наанай холшоргүй эрэ хүнтэй танилсаха хүснэгтэй.

Абн. №36

33 нахатай, дээдэ нургуулитай, спортдо, дуу хүгжмэд дуратай. хүдөө нютагтаа ажагуудаг эрэ хүн тааруу наанай урин зохидхон эхэнэртэй танилсаха байна.

Абн. №37

1956 ондо түрээн, эмшэн мэргэжлэлтэй, номгон даруу зантай, ажалаа бэрхэ, хүдөө нютагтаа ажагуудаг эхэнэр дүтэрхы наанай тубшэн зохид эрэ хүнтэй танилсажа, болохоор һаань, хуби заягагаа нийлүүлхэ зорилготой.

Абн. №38

1968 ондо түрээн, городто врачаар хүдэлдэг эхэнэр тааруу наанай, нургуулид нурдартай, түнү тубшэн абары зантай эрэ хүнтэй танилсаха хүснэгтэй.

Абн. №39

1937 ондо түрээн, хүдөө нютагтаа ажагуудаг, гэр бүлэ болонон үхижүүтэй эхэнэр зохид эрэ хүнтэй танилсаха байна.

Абн. №40

47 нахатай, дунда-техническо мэргэжлэлтэй, архитамхихэргэлэдэггүй эрэ хүн дүтэрхы наанай зохид эхэнэртэй танилсаха хүснэгтэй.

Абн. №41

40 нахатай, хүдөө нютагтаа багшар хүдэлдэг, томо болонон хоёр үхижүүтэй эхэнэр тааруу наанай түнү тубшэн эрэ хүнтэй танилсаха байна.

Абн. №42

Найшаагданаан абонентнүүдтэй бэшэгүүдье эльгээхэ гэбэл, сэбер, шэнэ конвертнүүдье бэшэг соогоо хэхээз бү маргаты!

Хүндэтэ уншагшадай цихаралда!

Редакцихиа адресуудын хүлээжэ байнгүй, найшаагданаан номерто харюу сэхэ эльгээбл, таарамжатай гэжэ наануулая. Тиймээс саашадаа нютагтагаа почтын таагтаа (номертой) а/я нээгээд, угы гэбл, паспортынгаа сери, номер заагаад, "до востребования" тэйэн тэмдэг хээд, бэшэг соогоо заагаад һааттай, наин байгаа.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряд Республикин Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Ахамад редактор А.Л. АНГАРХАЕВ

РЕДАКЦИОНГО КОЛЛЕГИ: Б.-М.Ж. БЛДДАНОВ (ахамад редакторий орлогши), Г.Х.ДАШЕЕВА (ахамад редакторий орлогши), Б.В. ГЫНДЫНЦЫРЕНДОВ (хариусалгата секретарь), А.Г.ЛУБСАНОВ (Буряд Республикин Правительство), Д.Д.СУПДАРОН (Буряд Республикин Арадай Хурал), таагуулид даагчид: И.Д. НАМСАРАЕВ, Т.В. САМБЯЛОВА, Д.Ш. ХУБИТУЕВ, А.Д. ТАПХАЕВ; В.И. ПИНТАЕВ (хэвлэлэй директор).

Редакциин телефонууд: ахамад редакторий - 21-50-96, приёмийн - 21-54-54, ахамад редакторий орлогшионорой - 21-68-08, 21-64-36, хариусалгата секретарийн - 21-50-52, секретариадий - 21-50-52, таагуудын болон политикийн - 21-63-86 (даагчид), 21-34-05, соёлын, түхүүн болон үзүүлүүлэй - 21-54-93 (даагчид), 21-57-63, 21-69-58, 21-60-21, мэдээлэл болон рекламийн - 21-62-62, 21-67-81, хэвлэлэй - 21-33-61, оператор-корректорийнүүдэй - 21-61-35, фотокорреспондентийнүүдэй - 21-33-61, компьютерийн түбэй - 21-66-76.

"Бурятия" хэвлэлэй телефонууд: директор - 21-49-94, бухгалтери - 21-23-67, вахта - 21-60-91. Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нютагай нэрэнүүдийн бэшэлгэх хазагайруулжай ушарт авториуудын хароусалгатай. Редакциин наанамжа авторийхтай адли биш башжа магад.

Манийн адрес:

670000, Улаан-Удэ,
Каландариншилийн үйлэс,
23, "Буряд Чинэн" газетийн
редакции.

Газетэх хэблийдий 5 хуудаан
хэмжээгээр.

Индекс 73877.
Хөхтөг 13750
(хамга 25.900).
Хэблэгийд
тушигдаан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гэхэн
АО-до газетэх хэблэгээр.
Директорийн телефон: 21-40-45.
Б-0079-дэхи номертойгоор
бурихэлдэхтэнхай.
Заказ № 8329